

Januar 2010

Forsknings- og udviklingsprogram for Videncenter for Socialpædagogik og Socialt Arbejde 2009-2011



Indhold

1.0 Indledning	3
2.0 Præsentation af videncenteret	3
3.0. Undersøgelsesmetodologi	5
4.0. Præsentation af programmer og projekter	8
4.1. Forskningsprogrammet: Sociale problemer og velfærdsstatens udvikling.....	8
4.2. Forskningsprogrammet: De institutionelle rammer for socialt arbejde.....	11
4.3. Forskningsprogrammet "Professionel Praksis i Socialt Arbejde"	14
4.4. Forskningsprogrammet: Socialpædagogisk faglighed	18
4.5. Forskningsprogrammet: "Udsatte børn og unge"	23
4.6. Projekt om "Fritidspædagogikkens bidrag til børns hverdagsliv –i lyset af nye skolepolitiske strømninger"	29
Litteraturliste:	32

1.0 Indledning

Formålet med dette forsknings- og udviklingsprogram for Videncenter for Socialpædagogik og Socialt Arbejde er trefoldigt: 1) at beskrive, hvilket område videncenteret vil lave forsknings- og udviklingsprojekter inden for, 2) de metodologiske rammer for forsknings- og udviklingsprojekterne samt endelig 3) en præsentation af de fem programmer i videncenteret og de projekter, der gennemføres i de fem programmer.

Dette forsknings- og udviklingsprogram består af fire afsnit. Det første afsnit er et kort indledningsafsnit. Afsnit 2 er en præsentation af væsentlige temaer for videncenterets forsknings- og udviklingsaktiviteter og en kort præsentation af de fem forsknings- og udviklingsprogrammer, som videncenteret er bygget op omkring. Afsnit 3 er en præsentation af den undersøgelsesmetodologi videncenteret anvender. Endelig er afsnit 4 en mere detaljeret gennemgang af de enkelte programmer, og de projekter, der gennemføres i de enkelte programmer.

Når man læser forsknings- og udviklingsprogrammet fremgår det, at hvert program har sin egen måde at forstå og gennemføre forsknings- og udviklingsprojekter i socialt arbejde på. Hvert program har sit særpræg bestemt af programkoordinatoren og projektdeltagerne i fællesskab. Denne mangfoldighed er et udtryk for, at videncenteret beskæftiger sig med at genstandsfelt, der kan forstås og udvikles på flere måder. Der er derfor videncenterets holdning, at der ikke er en bestemt måde at drive forskning og udvikling i socialt arbejde, der er den rigtige.

Når man læser om projekterne fremgår det endvidere, at langt de fleste projekter er funderet i det sociale arbejdes praksis. Mange projekter inddrager aktivt de studerende i projekterne. Nogle af projekterne gennemføres i samarbejde med universiteter i Danmark, og nogle af projekterne er også eksternt finansieret. Det er desuden et kendetegn ved projekterne, at de er båret frem af projektdeltagernes interesse og engagement.

2.0 Præsentation af videncenteret

Videncenteret for Socialpædagogik og Socialt Arbejde arbejder med forskning og udviklingsarbejde inden for socialpædagogik og socialt arbejde. Forsknings- og udviklingsarbejde defineres som:

”skabende arbejde på systematisk grundlag med henblik på at øge den videnskabelige og tekniske viden, herunder viden vedrørende mennesker, kultur og samfund eller udnyttelse af den eksisterende viden til at anvise nye praktiske anvendelser.”(Frascati Manual, OECD, 2003)

Forskning kan ifølge denne definition være originalt eksperimenterende eller teoretisk arbejde med det primære formål at opnå ny viden og forståelse uden nogen bestemt anvendelse i sigte. Udviklingsarbejde kan ifølge definitionen være systematisk arbejde baseret på anvendelse af viden opnået gennem forskning og/eller praktisk erfaring med det formål at frembringe nye eller væsentligt forbedrede materialer, produkter, processer, systemer eller tjenesteydelser.

Forskning i og udvikling af socialpædagogik og socialt arbejde skaber mulighed for, at fagligheden i socialt arbejde i højere grad baserer sig på viden, der er eksplicit og funderet på videnskabelige metoder. Den viden, som videncenterets aktiviteter skaber, skal være baseret på eksplicite og begrundede valg af teori og undersøgelsesdesign, og arbejdsprocesserne skal være gennemskuelige. Anvendelsen af ny viden om socialpædagogik og socialt arbejde skaber faglig udvikling af praksis. Centerets projekter skal udføres i et samarbejde mellem praksis i socialt arbejde og uddannelserne i socialt arbejde. Gennem samarbejde med praksis skal centeret udvikle ny viden om socialpædagogik og socialt arbejde til gavn for uddannelserne og til gavn for praksis.

Centerets genstandsfelt er socialt arbejde i bred forstand. Socialt arbejde udføres af alle som arbejder med sociale problemer. Socialrådgivere og socialpædagoger er centrale aktører på det sociale område, men lærere, pædagoger og sundhedspersonale spiller også en rolle i arbejdet med sociale problemer. Socialt arbejde gennemføres ikke kun inden for rammerne af den offentlige sektor. Vi har i Danmark en lang tradition for frivilligt socialt arbejde. Arbejdet med sociale problemer er kendetegnet ved, at det kræver en indsats fra mange forskellige professioner i primært den offentlige sektor, men også af de

frivillige organisationer. Socialt arbejde afgrænses ikke i forhold til bestemte professioner eller organisationer. Socialt arbejde sker i mange forskellige sammenhænge og udføres af mange forskellige professioner. Videncenteret er åben for en tværfaglig tilgang til forskning og udvikling i socialt arbejde.

Følgende temaer er centrale for videncenteret

- socialpolitikken og de sociale problemers udvikling
- samspil mellem de institutionelle rammer og socialt arbejde
- udsatte børn og unge
- tværprofessionelt samarbejde og professionsidentitet i socialt arbejde
- socialpædagogikkens rolle i socialt arbejde
- professionel praksis i socialt arbejde

Temaerne er brede og kan rumme en bred vifte af konkrete projektformuleringer. Temaerne dækker bredt rent fagligt og henvender sig primært til socialrådgivere og pædagoger, og sekundært til lærere og sygeplejersker. Udover de rent faglige temaer er et vigtigt indsatsområde at medvirke til at forbedre tilbageløbet til grunduddannelserne af videncenterets forsknings- og udviklingsresultater.

Centeret vil inddrage og deltage i internationale forsknings- og udviklingsprojekter, hvor det er fagligt relevant og praktisk muligt. I den sammenhæng er Den Pædagogisk Socialfaglige Højskoles internationale arbejde og kontakter vigtige.

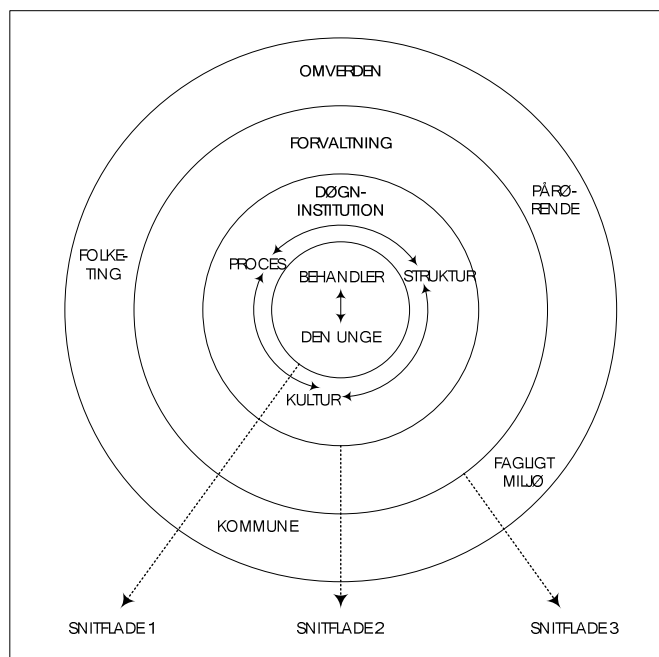
Til centeret er knyttet fem programmer. De fem programmer handler om socialpolitikken, den velfærdsstatslige organisering af det sociale arbejde, udvikling af socialpædagogiske og socialfaglige metoder, professionel praksis i socialt arbejde samt om udsatte børn og unge.

I forbindelse med projekterne i de enkelte programmer samarbejdes der med forskellige forskningsmiljøer på Århus Universitet, Roskilde Universitetscenter og Syddansk Universitet.

De fire førstnævnte programmer er udtryk for, at socialpolitikken og dens implementering er et resultat af processer i samfundet. Socialpolitikken afspejler den måde, hvorpå det danske samfund forstår sociale problemer, og hvordan samfundets og politikerne forestiller sig, at problemerne skal løses. Socialpolitikken implementeres af den offentlige forvaltning eller i samarbejde med den offentlige forvaltning. Implementeringsprocessen er ikke neutral, men påvirkes af de organisatoriske rammer og interesser, som den offentlige forvaltning rummer og påvirkes af. Socialpolitikken og det sociale arbejde realiseres i mødet mellem socialarbejderen og klienten, og samspillet mellem klient og socialarbejder er afgørende for kvaliteten af den offentlige ydelse, som klienten modtager. Socialt arbejde udføres i et spændingsfelt mellem politiske intentioner, retlige - og organisatoriske rammer og klienters efterspørgsel af ydelser (Eskelinen, 2008)

Udførelsen af det sociale arbejde i Danmark varetages af flere professioner. Socialpædagoger og socialrådgivere er to dominerende professioner. Andre professioner som også arbejder med sociale problemer er sygeplejersker, pædagoger og folkeskolelærere. Disse har forskellige forståelser af sociale problemer, og benytter hver især forskellige metoder i det sociale arbejde. Professionernes selvforståelse og deres indbyrdes samarbejde har stor betydning for, hvordan socialt arbejde udføres. Tværprofessionelt samarbejde spiller en vigtig rolle for kvaliteten i socialt arbejde.

Figur 1. Samspil mellem de organisatoriske rammer og den pædagogiske praksis



Kilde: Hansen (2009)

De fire førstnævnte programmer skal belyse de processer, der udspiller sig fra socialpolitikken skabes, til den produceres af socialarbejderen og modtages af klienten i den offentlige forvaltning. Tankegangen er illustreret i figur 1.

Det sidste program om udsatte børn og unge adskiller sig fra de øvrige fire programmer ved, at det fokuserer på en speciel målgruppe. Børn og unge er en udsat gruppe i samfundet, og socialt arbejde retter sig også mod særligt udsatte grupper i samfundet. Dette program bevæger sig blandt andet inden for det særlige spændingsfelt mellem politiske intentioner, retlige - og organisatoriske rammer og børnenes og de unges behov for støtte.

3.0. Undersøgelsesmetodologi

Videncenteret for Socialpædagogik og Socialt Arbejde skal skabe viden om og udvikling af praksis i socialt arbejde. Videncenteret skal også skabe viden om, hvordan og hvorfor samfundets forståelse af sociale problemer og socialt arbejde ændrer sig.

Man kan diskutere hvad socialt arbejde er. Om socialt arbejde er kendetegnet ved evidensbaseret viden eller ved den professionelles reflekserive praksis (Eskelinen, 2008). Forskellen på dagligdagens erfaringer med socialt arbejde og mere formaliseret viden om socialt arbejde er den videnskabsteoretiske ramme, man bruger til at fortolke data om socialt arbejde med, og den måde hvorpå man indsamler data. Ligeledes kan man studere socialt arbejde ud fra forskellige perspektiver. Det følgende er en redegørelse for centerets videnskabsteoretiske udgangspunkt.

Det er ikke alle videnskabelige metoder, der er anvendelige til at undersøge ethvert socialt problem med. Man kan diskutere, hvilken karakter sociale problemer har. Man kan have den opfattelse, at sociale problemer er både komplekse og dynamiske (Harmon & Mayer, 1986). Harmon og Mayer mener som udgangspunkt, at de fleste af de opgaver, det offentlige løser, har karakter af at være "wicked problems". Kendetegnende for disse problemer er, at de er svære eller umulige at definere, problem og løsning er svære at adskille, og løsningen er kontekstafhængig. De sociale problemer er socialt konstrueret. Det betyder, at den måde, hvorpå man definerer og løser problemet, afhænger af de politiske aktørers indbyrdes magtforhold og den måde de italesætter problemerne på. Eskelinen m.fl (2008: 234) formulerer det på den måde, at konkrete situationer i socialt arbejde ofte er komplekse, og at der ikke forekommer absolut og sand viden i konkrete vurderings- og beslutningssituationer.

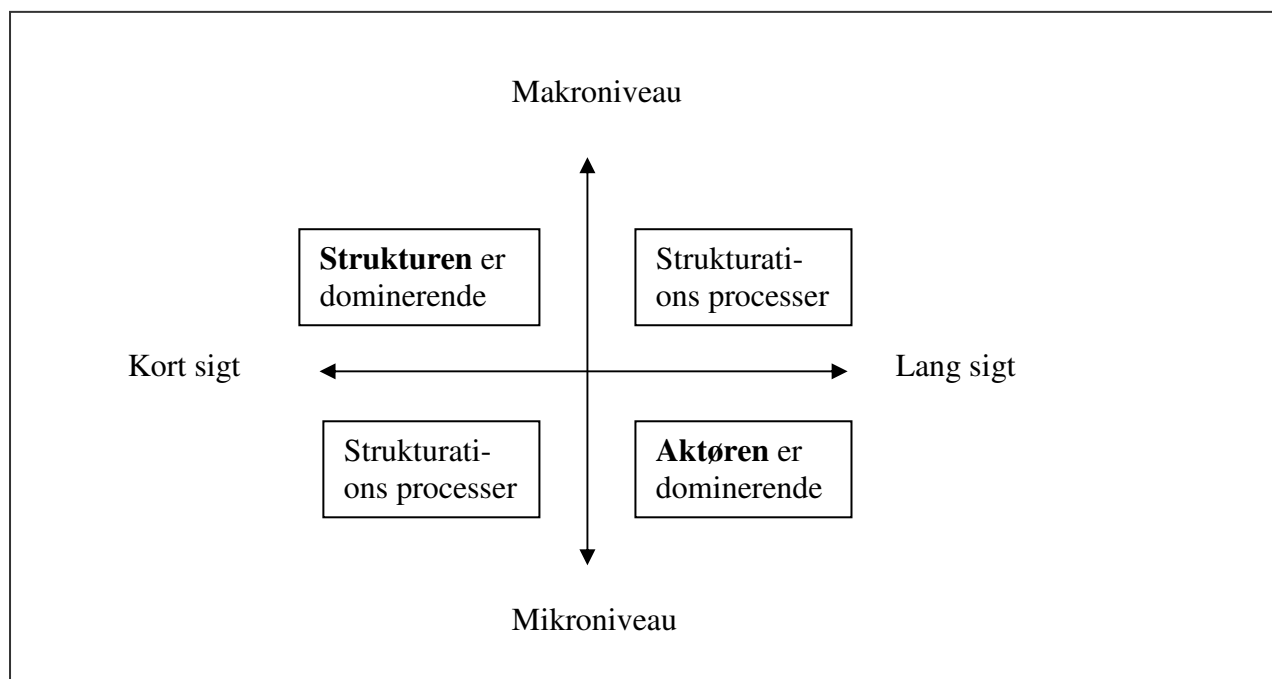
Hvis man vil analysere og forstå det sociale område, er det nærliggende at tage udgangspunkt i en socialkonstruktivistisk metode, fordi sociale problemer og deres løsning er socialt konstruerede. Et teoretisk udgangspunkt for denne metode er Berger & Luckmanns (1976) teorier om den samfundsskabte virkelighed. De giver udtryk for, at den sociale orden i samfundet er en samfundsskabt konstruktion, uanset at den kan forekomme objektiv. Et væsentligt element i den samfundsskabte virkelighed er institutioner. Institutioner kommer til udtryk gennem vaner, rutiner, regler, normer, tommelfingerregler m.m. (Nielsen, 2005c)

Man kan definere institutioner på mange forskellige måder (Nielsen, 2005b; Scott, 2001; DiMaggio & Powell, 1991a; Meyer & Rowan, 1991). Ifølge Scott (2001: 48-49) har institutioner en række egenskaber. De er stabile sociale strukturer, som indeholder kulturelle, normative og regulative elementer, og de fungerer såvel på makroniveau som på mikroniveau. De er handlingsanvisende, og de skaber mening i dagligdagen. De forskellige institutionelle elementer formidles af forskellige symbolske systemer. Kendetegn for de enkelte elementer er formelle regler og instrumentalitet; normer og certificering samt fælles forståelsesrammer og ortodoksi (Scott, 2001: 51-52). De formelle regler kan aktørerne forholde sig bevidst til. Det er ikke tilfældet med de fælles forståelsesrammer. De fælles forståelsesrammer repræsenterer en indforstået viden, som aktørerne ikke stiller spørgsmålstejn ved og ikke forholder sig bevidst til.

Institutioner på makroniveau er alt andet lige mere stabile end institutioner på mikroniveau. Ligeledes kan man sige, at institutioner er foranderlige på lang sigt, mens de er relativt stabile på kort sigt. Man kan derfor betragte forholdet mellem struktur og aktør som bestemt af et makro-/mikroperspektiv på den ene side og af tidsperspektivet på den anden, som illustreret i figur 2.

Hvis man følger denne tankegang betyder det, at på kort sigt og på makroniveau er institutioner relativt stabile og fremtræder som strukturer, der er bestemmende for aktørernes handlinger. På lang sigt og på mikroniveau derimod vil institutionerne være foranderlige og underlagt aktørernes påvirkning. På kort sigt og på mikroniveau og på lang sigt og på makroniveau er det sværere at sige noget om forholdet mellem struktur og aktør, ud over at de interagerer i strukturationsprocesser. Man kan således have mange forskellige videnskabsteoretiske tilgange til forskning i socialt arbejde alt afhængig af tidsperspektiv og analyseniveau.

Figur 2. Forskellige analyseperspektiver



Kilde: Hansen (2009)

Når strukturen er dominerende betyder det, at aktøren bliver et objekt i forhold til den institutionelle kontekst. Det modsatte gør sig gældende, når aktøren bliver dominerende og bliver et subjekt i forhold til sin institutionelle omverden. Figur 2 illustrerer, at man kan anlægge flere forskellige perspektiver på forskning i socialt arbejde. I nogle situationer kan det være relevant at anlægge et strukturperspektiv – f.eks. et kritisk realistisk perspektiv, i andre situationer kan et aktør – eller et strukturationsperspektiv være relevant. Perspektivet afgøres af det konkrete sociale fænomen, som ønskes undersøgt. Af det konkrete projekt og de spørgsmål eller problemstillinger, man gerne vil have belyst. Metodevalget i det konkrete projekt afgøres af projektets analyseperspektiv (Scott, 2001: 87; Alvesson & Kärreman, 2000).

Ligeledes afhænger det enkelte projektdesign af, hvad der er formålet med projektet. I nogle projekter kan man med fordel bruge kvalitative metoder, og i andre projekter kvantitative. Hvis man bruger en kvalitativ metode kan dataindsamlingen foretages på flere forskellige måder, og den mest hensigtsmæssige måde må afgøres af det enkelte projekts problemstilling.

Det er et krav til projekterne i videncenteret, at de er teoretisk funderede og benytter en eksplicit metodisk tilgang.

4.0. Præsentation af programmer og projekter

I det følgende er programmerne i videncenteret beskrevet. For hvert enkelt program præsenteres programmets

- undersøgelsesfelt
- vidensfokus og temaer
- projekter i programmet

4.1. Forskningsprogrammet: Sociale problemer og velfærdsstatens udvikling

Programkoordinator: Lektor, Ph.D Aase Mygind Madsen

Præsentation af feltet

"Diskussionen om fremkomsten af vidensbaserede økonomier er ikke blevet fulgt op af analyser af social forandring. Uden analyser af sociale problemers ændrede karakter ingen effektive programmer for social retfærdighed" skriver Anthony Giddens i sin bog Europa i globaliseringens tidsalder. Senere skriver han "lande som ikke har effektive velfærdssystemer kan ikke skabe integrerede og inkluderende samfund." (Giddens 2007:8)

Med andre ord forståelse af ændringer i sociale problemers karakter og socialpolitikens forandring er integrerede dele af hinanden.

Op igennem 1970'erne udviklede de skandinaviske velfærdsstater sig til universelle, skattefinansierede velfærdssystemer med tætte sikkerhedsnet. Systemerne leverede generøse ydelser og service primært ud fra borgernes behov, uden at der blev spurgt til årsagen til behovet. Det er almindelig anerkendt, at de skandinaviske landes velfærdssystemer bidrog både til at skabe vækst og relativt lige samfund i de lande, de dækkede.

I dag er den socialpolitiske debat i Danmark præget af en grundlæggende anden tankegang. Allerede inden den nuværende Venstre-Konservative regering havde fremlagt sit første regeringsprogram i 2001, havde socialdemokratisk ledede regeringer drejet tankegangen i retning af 'noget for noget' i overensstemmelse med den udvikling, der fandt sted i de fleste andre vestlige stater. Det første 'noget' betød især 'arbejde' til gengæld for det andet 'noget', der betød 'modtagelse af offentlige ydelser og service'. Langsomt bevægede det danske velfærdssamfund sig væk fra et trykkesystem til et mere nyttebaseret velfærdssystem (Per Jensen (red.) Velfærd-dimensioner og betydninger 2007: 11-33) samt "Velfærdsstaten i forandring" (Gjallerhorn 2009:10). Nogenlunde samtidig ændrede den dominerende diskurs om sociale problemer og deres løsning sig fra en fattigdomsdiskurs, der kunne løses ved tildeling af penge til en eksklusions- inklusionsdiskurs, der både fokuserede på andre problemforståelser og andre løsninger.

Kernegrupperne af socialt udsatte/udstødte: hjemløse, fysisk og psykisk syge, stofmisbrugere og prostituerede bliver i Danmark anset for ikke at kunne arbejde sig til inklusion. Som sådan placeres de i Matchgruppe 5, fredes for aktiveringspres og tildeles den passive ydelse: førtidspension som bliver tilbudt forskellige foranstaltninger under Serviceloven.

De, der befinder sig lige over, i Matchgruppe 4: langtidssyge, nedslidte, folk med ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet, mange indvandrere og enlige forsørgere bliver derimod presset af aktiveringskravet.

Programmet inviterer til empiriske og teoretiske undersøgelser og aktuelle forståelser af, hvem og hvordan mennesker bliver socialt udsat i dag, på hvilken måde 'den sociale arv' evt. spiller ind på en anden måde i dag end tidligere. Hvad det vil sige at være socialt udsat barn og voksen og ikke mindst undersøgelser af, hvordan velfærdsprofessionerne møder og tackler disse menneskers sociale problemer?

Giddens gør i sin bog fra 2007 opmærksom på, at netop fordi de postindustrielle samfund udvikler sig så hurtigt og stiller stadigt stigende krav om omstillingsparathed, er det ekstra vigtigt at have velfungerende overgangssystemer. Danmark har før været i førertrøjen med hensyn til overgangssystemer som revalidering og omskoling. Hvilken betydning har det, på mikro- og makroniveau, at disse ordninger ikke står så generøst til rådighed som tidligere?

En del New Public Management retorik taler om lettere adgang og frit valg til serviceydelser, men de fleste oplever, at adgangen er blevet ringere. Der er endvidere lagt vægt på mere brugerinddragelse i forhold til medvirken ved behandling af egen sag, men hvordan virker det reelt?

Som andre vestlige samfund konfronteres det danske velfærdssystem i disse år med den multikulturelle udfordring på forskellige niveauer. Den tilsyneladende modsætning mellem den inkluderende velfærdsmodel og diversitet eller multikulturalisme er i stigende grad et internationalt forskningsfelt. Hvordan ser det ud i Danmark? Den multikulturelle udfordring giver sig i Danmark synlige udtryk i storbyernes ghettodannelser og i unge indvandrermands deltagelse i bandebrige mod bl.a. rockergrupper. Hvordan forstår vi disse unge og hvad er den rigtige indsats overfor problemerne?

Den danske model er blevet rost for sin evne til at tilpasse sig senmodernitetens og globaliseringens krav. Det har været muligt at have en liberal, fleksibel erhvervspolitik, hvor virksomheder relativt let har kunnet afskedige folk, fordi det sociale system efterfølgende har samlet dem op. Samtidig med at udlandet i stigende grad har rost den danske Flexicurity model, er det sociale sikkerhedsnet imidlertid blevet mindre tæt. Til trods for at den offentlige sektor i Danmark i dag er verdens største, er uligheden, især hvad formue angår, steget i de seneste år. Nye tal viser, at mange mennesker ikke er organiseret i arbejdsløsheds-kasser og derfor ikke ved ledighed kan modtage arbejdsløshedsdagpenge. Op til 70.000 rapporteredes i efteråret 2009 af forskellige grund ikke at kunne modtage kontanthjælp. Mange familier sættes i dag på gaden, fordi de ikke kan betale husleje. Hvem er de? Hvad er deres historie, hvordan påvirker det deres børn, hvad gør man ved det?

Programmet 'Sociale problemer og velfærdsstaternes udvikling' er orienteret mod alle disse problematikker.

Særlige fokusområder for programmet

- Ændringer i samfundets forståelse af sociale problemer
- Udviklingen i samfundets italesættelse af udsatte grupper og indsatsen over for disse.
- Udviklingen i de socialpolitiske vilkår for velfærdsprofessionernes arbejde
- Velfærdsprofessionernes rolle og selvforståelse og ændringer i denne

Projekter i programmet

Programmet indeholder tre projekter, som handler om social eksklusion, social arv samt forståelse af Dalits-problemet.

1) Unges krænkelserfaringer

Navn og institution: Lars Brøgger, Pædagoguddannelsen Jyds

Titel på projekt: "Unge krænkelserfaringer - en afdækning af årsager til unges sociale eksklusion i boligsocialt byggeri samt pædagogers mulighed for støtte til unges mulighed for at tage magt over eget liv."

Formål: Afdækning af unges oplevede krænkelserfaringer i institutionelle, lokalsamfunds- og samfundsmæssige sammenhænge med henblik på at udvikle inklusionsdidaktik i 3 ungdomsklubber i Vibyområdet.

Inddragelse af studerende: ja – studerende fra JYDSK

Inddragelse af praksis: ja

Resultat og produkt af projektet: På baggrund af undersøgelsen gives bud på en pædagogisk praksis, som i højere grad anerkender de unges deltagelse i eget liv.

Ekstern finansiering: nej

Relevans for uddannelsen: indlysende kerneområde i pædagoguddannelsen

Samarbejdspartnere og forskningstilknytning: Projektet bygger på tidligere arbejde, herunder konsulentarbejde, for Århus Kommune.

Timeforbrug: Efterår 2009: 50AT, 2010: 250AT

2) Social arv

Navn og institution: Svend Aage Andersen, Socialrådgiveruddannelsen, Århus.

Titel på projekt: "Social arv – forstået ud fra et kritisk realistisk perspektiv"

Formål: Afdækning og diskussion af begrebet 'social arvs' videnskabsteoretiske rødder – til brug for undervisning i videnskabsteoretiske perspektiver i forståelse af sociale problemer

Inddragelse af studerende: nej

Inddragelse af praksis: nej

Resultat og produkt af projektet: Udgivelse i Social Skriftserie til brug for undervisning på Socialrådgiveruddannelsen, bl.a. bachelorintro

Ekstern finansiering: nej

Relevans for uddannelsen: se ovenfor

Samarbejdspartnere og forskningstilknytning: Projektet bygger på tidligere arbejder om tilsvarende emne

Færdiggørelse og timeforbrug: Færdiggørelse/Udgivelse februar 2010. Samlet timeforbrug 2009: 200AT

3) Danske udviklingsaktørers forståelse af Dalitproblemet

Navn og institution: Aase Mygind Madsen, Socialrådgiveruddannelsen Århus.

Titel på projekt: "Danske udviklingsaktørers forståelse af Dalitproblemet"

Formål: At afdække på hvilken baggrund forskellige 'danske' udviklingsaktører intervenserer i forhold til verdens måske største menneskerettighedsproblem: Dalitter i Indien.

Inddragelse af studerende: tilstræbes, endnu ikke aftalt.

Inddragelse af praksis: ja, de pågældende udviklingsaktører.

Resultat og produkt af projektet: publicering i Skriftserie + evt. andet.

Ekstern finansiering: nej

Relevans for uddannelsen: Undervisning på socialrådgiveruddannelsens internationale linje, herunder i modulet Social Development Work.

Samarbejdspartnere og forskningstilknytning: Projektet bygger på tidligere Ph.D. (1996) *Untouchables: Stuck at the Bottom or Moving Upward*, som var forankret på Center for Udviklingsforskning, København og Institute for Social and Economic Change, Bangalore, Indien. Et resume af denne Ph.D. udkommer i Social Skriftserie ultimo 2009. I nærværende projekt foreløbig kontakt til Dalit Solidaritetsnetværk (DSN-DK) samt International Dalit Solidarity Network (IDSN) i København, endvidere samarbejde med A. Waughray, Senior Lecturer in Human Rights Law; International Law and EU Law, Manchester Metropolitan University.

Timeforbrug: Forår 2009: 70 AT, 2010: 130

4.2. Forskningsprogrammet: De institutionelle rammer for socialt arbejde

Programkoordinator: Cand. oecon, ph.d .Steen Juul Hansen

Præsentation af feltet

Socialpolitikken er et udtryk for det politiske systems anerkendelse af bestemte sociale fænomener, som problemer samfundet tager et medansvar for at løse ofte i et mere eller mindre formaliseret samarbejde med private/frivillige organisationer. Socialpolitiske nyorienteringer påvirker professionernes opgaver og betingelser radikalt. Store dele af den offentlige sektor er opbygget for at realisere socialpolitikken. Socialpolitikken realiseres i de offentlige forvaltninger og i de serviceproducerende organisationer, der er en del af den offentlige sektor. De organisatoriske rammer for socialpolitikken er ikke neutrale værktøjer, men har indflydelse på hvor vellykket gennemførelsen af socialpolitikken er.

Det professionelle arbejde i den offentlige sektor udføres ikke i et tomrum, hvor kun den professionelle og klienten er til stede. Professionelt arbejde udføres altid i en organisatorisk og institutionel kontekst, som er mere eller mindre bestemmende for karakteren af det arbejde den professionelle udfører.

Professionelt arbejde sker ofte i et tværorganisatorisk samarbejde og ofte i et samarbejde mellem flere professioner. Tværorganisatorisk - og tværprofessionelt samarbejde kan ofte være problematisk. Der er et komplekst samspil mellem socialpolitikken, de institutionelle rammer og den professionelle praksis. Programmet skal belyse dette samspil og sætte fokus på organisatoriske samspil i implementeringsprocessen, som har betydning for arbejdet med klienterne og for resultaterne af det sociale arbejde.

Tematikker der karakteriserer forskningsfeltet

At socialpolitikken ikke altid realiseres efter sin hensigt og påvirkes af en række faktorer undervejs i implementeringsprocessen er velkendt (Vinter & Nielsen, 2008; Eskelinen m.fl., 2008). Klientens møde med socialarbejderen er underlagt processer bestemt af de organisatoriske og samfundsmæssige omgivelser. De sociale systemer kan være magtfulde (Järvinen m.fl., 2002) og sætte bestemte og begrænsende rammer for mødet mellem system og klient (Järvinen & Mik-Meyer, 2003). Socialarbejderen kan have andre interesser at varetage end klientens (Lipsky, 1980). Rammerne for udførelsen af det sociale arbejde er ikke kun givet af lovgivningen, de skabes også af de professionelle i deres arbejde. Det sociale arbejde bliver underlagt nogle institutionelle logikker, som har indflydelse på, hvordan det sociale arbejde udføres. De institutionelle logikker kan fremtræde som afværgemekanismer, bestemte klientkategoriseringer osv.

Socialt arbejde udføres af mange forskellige professioner, og som hver især har deres egen faglighed og måde at forstå socialt arbejde på. Løsningen af sociale problemer kræver samarbejde mellem de samme professioner. Dette samarbejde er ikke altid ukompliceret (Ejrnæs, 2004).

Særlige fokusområder i programmet

Programmet skal belyse de institutionelle forhold omkring socialarbejderens møde med klienten, og belyse hvordan de institutionelle forhold spiller sammen med den professionelle praksis. Særlige fokusområder er:

- samspil mellem de institutionelle rammer og socialt arbejde
- tværprofessionelt samarbejde og professionsidentitet i socialt arbejde

Projekter i programmet

Programmet indeholder 2 projekter, som handler om statsrefusion som styringsmiddel og om marginaliseringsprocesser i offentlige institutioner.

1) Finansiering af sociale ydelser. Styring, regulering eller retssikkerhed?

Navn og institution: John Klausen, Socialrådgiveruddannelsen i Århus

Titel på projekt: Finansiering af sociale ydelser – Styring, regulering eller retssikkerhed?

Formål: En retssikkerhedsorienteret analyse af finansieringsreglerne på det beskæftigelsesområdet med særlig fokus på statsrefusion som styringsmiddel. Mange af de ydelser, som kommunen stiller til rådighed, er blevet fremmet og styret ved procentrefusioner. I den aktuelle socialpolitik har denne styring fået en mere indgribende betydning. Statsrefusionerne har været brugt som styringsmiddel, bl.a. med henblik på at fremme brugen af aktive ydelser frem for passive og som egentligt retshåndhævelsesmiddel til sikring af, at kommunerne overholder bestemte procedurer og dokumentationskrav. Aktuelt er der også indført refusionsregler, der økonomisk tilskynder kommunerne til at overlade opgaver, der har været udført i jobcentret, til andre aktører. De statslige refusioner er retlig styring men udviklingen af denne styring har en tæt relation til den retlige regulering og de deraf følgende retssikkerhedsmæssige problemstillinger for borgeren som er det centrale for projektet.

Inddragelse af studerende: Ingen

Inddragelse af praksis: Der inddrages administrativ praksis bl.a. i form af ankeafgørelser

Resultat og produkt af projektet: Artikel + undervisningsmateriale

Ekstern finansiering: Ingen

Relevans for uddannelsen: Er relevant for undervisningen på beskæftigelsesdiplomuddannelsen og på grunduddannelsen (fordybelseskursus om arbejdsmarkedet på 5./6. semester).

Samarbejdspartnere og forskningstilknøytning: Ingen

Timeforbrug: 280 fordelt på 2008, 2009 og 2010.

2) Marginalisering og kompetenceudvikling

Navn og institution: Jens H. Lund, LIAA

Titel på projekt: Marginalisering og kompetenceudvikling

Formål: At synliggøre og mindske institutions- og forvaltningsbetingede marginaliseringsmekanismer i skoler, børneinstitutioner og andre offentlige tilbud rettet mod børn og unge i alderen 0-16 år.

Inddragelse af studerende: Projektet indgår med jævne mellemrum som indhold i min undervisning i læreruddannelsens pædagogiske fag. Der er ikke knyttet studerende til projektets gennemførelse.

Inddragelse af praksis: Projektet gennemføres i tæt samarbejde med pædagoger, lærere, institutions- og skoleledere i Horsens Kommune - Bankagerskolens distrikt.

Resultat og produkt af projektet:

- Beskrivelser af, hvilke mekanismer og processer der udfolder sig, når professionelle (i dette tilfælde lærere og pædagoger) indbyrdes "forhandler" om elever.
- Bidrag til kritisk refleksion over og formulering af præcise hypoteser om, i hvilket omfang der i disse processer indgår aspekter, som henholdsvis fremmer inklusion og hæmmer marginalisering af elever/børn.
- Bidrage til grundlag for fortsatte studier af feltet, hvor informantgruppen ønskes udvidet til de øvrige nævnte professionsgrupper.
- Bidrage til grundlag for udformning af en revideret projektbeskrivelse, som skal anvendes i forbindelse med ansøgning om eksterne midler til det fortsatte arbejde.
- Artikel og eventuelle oplæg i forskellige fora.
- Udvikling af indhold til moduler/seminarer i pædagogiske diplomuddannelser.

Ekstern finansiering: Nej

Relevans for uddannelsen: Projektets optik har stor relevans for grunduddannelsen af lærere, pædagoger, socialrådgivere og sundhedsplejersker

Samarbejdspartnere og forskningstilknytning: Horsens Kommune og Roskilde Universitetscenter v. Prof. Jan Kampmann

Timeforbrug: 2008:150, 2009:100

3) Revalidering

Baggrund: Revalidering har i nyere dansk socialpolitik haft en central placering. Dette kan bl.a. ses ved at Danmark allerede i 1960 fik en egentlig revalideringslov, der samlede og koordinerede bestemmelser om erhvervsmæssige foranstaltninger for erhvervshæmmede. Principperne for vurderingen af berettigelsen til revalidering har været uændrede siden bistandslovens indførelse i 1976. Brugen af revalidering har dog siden årtusindskiftet været kraftig faldende, antallet af personer der har modtaget hjælp til revalidering er mere end halveret. Dette er bemærkelsesværdigt i en periode, hvor antallet af personer visiteret til fleksjob er mere end femdoblet og antallet af tilkendte førtidspensioner har været stort set konstant.

Formål: Projektet skal undersøge det retlige grundlag for revalidering. Revalidering er erhvervsrettede aktiviteter og økonomisk hjælp, der kan bidrage til, at en person med begrænsninger i arbejdsevnen fastholdes eller kommer ind på arbejdsmarkedet. Hjælpen er dog subsidær i forhold til anden hjælp.

Undersøgelsen vil omfatte praksis på revalideringsområdet i form af Ankestyrelsens principafgørelser samt relevante domme og ombudsmandsudtalelser; ligesom samspillet med den øvrige lovgivning også vil indgå i undersøgelsen, herunder bl.a. den aktive beskæftigelsesindsats, kompensation til handicappede i erhverv og SU-lovgivningens støttemuligheder til uddannelsessøgende med handicap.

Der har hersket en vis usikkerhed med hensyn til fortolkningen af revalideringsbestemmelserne i aktivloven og beskæftigelsesindsatsloven. Usikkerheden vedrører både tildelings- og udmålingsreglerne, dette har bl.a. sin baggrund i den vage og elastiske bestemmelse for tildeling.

Retsusikkerheden kommer til udtryk gennem udsagn om, at den samme ansøger til revalidering i en kommune vil få afslag, i en anden kommune få tildelt den ønskede revalidering med revalideringsydelse, i en tredje kommune blive presset ind i et andet og kortere uddannelsesforløb end ønsket, men med revalideringsydelse og i en fjerde kommune få tildelt støtte alene i form af uddannelsesudgifter og eventuelle handicapudgifter og i øvrigt henvises til at leve af SU.

Resultat: Projektet skal resultere i en bogudgivelse, der kan anvendes som en opslagsbog for sagsbehandlere, rådgivere og andre med særlig interesse for revalidering, herunder studerende ved socialrådgiveruddannelsen.

4.3. Forskningsprogrammet "Professionel Praksis i Socialt Arbejde"

Programkoordinator socialrådgiver og cand.scient. soc. Per Westersø og cand.scient. soc. Kirsten Henriksen

Præsentation af feltet

De professionelle spiller afgørende roller i det sociale forebyggende arbejde samt i samfundets indsatser i forhold til socialt udsatte mennesker. Socialarbejdere indgår i en række forskellige kontekster, hvori socialt arbejde udøves som professionel praksis i både privat, offentlig og frivilligt regi. Det udøvede sociale arbejde er mangfoldigt i sine indsatsformer og rækker fra den professionelle, som omsætter socialpolitikken og udmønter de sociale retslige bestemmelser i forvaltningsmæssige kontekster, over rådgivning og vejledning både i og udenfor den offentlige forvaltning til socialt behandlingsarbejde og sociale pædagogiske interventioner i både offentlig, privat og frivilligt regi.

Den professionelle faglighed i socialt arbejde udøves i et felt med mange og ofte modsatrettede interesser, krav og styringslogikker. Socialarbejdere agerer i kontekster, hvor der stilles ændrede og nye krav fra mange sider om tilrettelæggelse, dokumentation og anvendelse af bestemte metoder i indsatserne. Samtidig er de professionelle udstyret med en faglighed, hvis rationaler ikke nødvendigvis harmonerer med disse krav.

Programmet skal udvikle viden om, hvordan den professionelle udøver sit professionelle virke i praksis. Hvordan den professionelle agerer i det krydspres som karakteriserer det sociale område. Programmet skal bidrage til at udvikle de professionelles videns - kontinuum fra erfaringsbaseret viden, over praktisk viden til teoretisk og retlig viden. Programmet skal desuden medvirke til, at inspirationer formidles på tværs af de forskellige kontekstuelle betingelser for socialt arbejde og undersøge, hvordan der kan overføres erfaringer på tværs af kontekster samt integreres viden udviklet i internationale sammenhænge.

Projekter i programmet

Programmet består på nuværende tidspunkt af 6 programmedarbejdere under temaet "Professionel praksis i socialt arbejde", som er startet op pr. 1. januar 2009 med 4 projekter. Herudover er der til programmet knyttet et praksisforskningsnetværk. Programmets igangværende 3 projekter uddybes efterfølgende.

1) Dansk socialpædagogisk tradition i et internationalt perspektiv.

Gert Oluf Hansen og Susanne Stein. Pædagoguddannelsen Peter Sabroe.

Formål: Projektet vil undersøge muligheder og forudsætninger for formidling af socialpædagogisk praksisviden / praksiskundskab i en international sammenhæng.

Undersøgelsen konkretiseres minimum i et pilotprojekt med afholdelse af et konkret kursusforløb med en ekstern samarbejdspartner, for at få erfaringer med en kultursensitiv formidlingsform.

Inddragelse af studerende: I projektet inddrages studerende fra Sabroes internationale 4. semester.

Inddragelse af praksis: Som en del af projektets videns indsamling er inddraget erfaringer fra socialarbejdere og undervisere i Grønland i forbindelse med gennemførelse og evaluering af et praksiskundskabs relateret projekt. Desuden samarbejder projektet med udviklingsafdelingen i AC børnehjælp og Children Nepal om at udvikle og implementere et pilotprojekt i foråret 2010 på et børnehjem i Nepal. (sammen adoptionsorganisation som samarbejdspartnere i udviklingen af pilotprogrammet).

Resultat og produkt: Projektet er et kombineret undersøgelses og udviklingsprojekt. Projektets afsluttende produkt er dels en afrapportering af undersøgelses – og udviklingsresultaterne og et dokumenteret og evalueret undervisningsforløb.

Ekstern finansiering: Der regnes med eksterne midler til udvikling, rejse og ophold i forbindelse med pilot-projektet (kursusforløb) gennem AC-børnehjælps udviklings pulje.

Relevans for uddannelsen: Projektet forventes at kvalificere undervisere til at kunne formidle socialpædagogisk praksisviden i international sammenhæng, og til at kunne bidrage til at kvalificere interkulturelle undervisningskompetencer generelt.

Samarbejdspartnere: AC-børnehjælps projektafdeling, Grønlands Socialpædagogiske Seminarium og Children Nepal.

2) En model for socialretlig udvikling og læring (SUL) – med særligt henblik på forvaltningsarbejdet med børn og unge.

Peter Vangsgård (og Bente Adolphsen), Socialrådgiveruddannelsen i Århus

Formål: Det overordnede formål med projektet er at udvikle en model for "socialretlig udvikling og læring" (SUL), der – gennem understøttelse af socialretlige udviklingsprocesser, herunder socialretlige ressourcepersoners facilitering af disse i den kommunale forvaltningspraksis - kan udfordre og skærpe sagsbehandlers refleksioner over det sociale arbejde og det sociale arbejdes betingelser og deres mod og evne til at træffe kvalificerede myndighedsbeslutninger på børneområdet.

Inddragelse af de studerende: I projektet inddrages studerende fra diplomuddannelsen vedr. børn, unge og familier. Der har fra de studerende været vist en positiv interesse for ideen.

Inddragelse af praksis: I projektet inddrages to medarbejdergrupper i børn- og unge afdelinger i to kommuner.

Resultat og produkt af projektet: Projektet er et kombineret forsknings- og udviklingsprojekt. Projektets afsluttende produkt er en afrapportering af såvel undersøgelses- som udviklingsdel. Den frembragte viden om kompleksiteten i det sociale arbejde skal formidles tekstligt såvel som grafisk. Den endelige rapport skal indeholde to udgaver: en "pixi-udgave" og en mere teoretisk forklarende og udfoldet udgave.

Ekstern finansiering: Der er søgt om finansiering i Servicestyrelsens pulje til støtte af forsknings/udviklingsprojekter ifm. børn og unge diplom. Ansøgning er indsendt senest d. 1. okt. 2009. Tre punkter i ansøgningen er uddybet ultimo oktober på Servicestyrelsens foranledning. Der er aktuelt positive tilkendegivelser/ forventninger til en bevilling. Der er tale om et projektbudget, løbende over 3 år, på kr. 1,5 million.

Relevans for uddannelsen: Da projektet er et blandet forsknings/udviklingsprojekt, forventes projektet at bidrage til såvel praktisk socialt arbejde som teoriudviklingen ifm. samme.

Samarbejdspartnere og forskningstilknøytning: Projektet samarbejder med Institut for Filosofi og Idehistorie, Århus Universitet.

3) Titel: TripleU (II) – Unge, Udvikling, Uddannelse

Per Westersø, Socialrådgiveruddannelsen i Århus.

Formål: Projektet vil ud fra TripleUs kontekst arbejde med systematisk beskrivelse af forløb med unge ledige og i analysen inddrage flere kundkabsformer (Guldager, 2004) i analysen for at videreudvikle metoder til inddragelse af borgeren og dermed øge kvaliteten i indsatsen.

Dette arbejde vil endvidere inddrage virkningsevaluering (Krogstrup,2003). Det centrale er at finde ud af, "hvad det er i indsatsen, der virker - for hvem - hvornår og under hvilke betingelser".

Inddragelse af studerende: Bachelorstuderende ved Socialrådgiveruddannelsen i Århus er allerede inddraget i større omfang. Der vil fortsat ske inddragelse af bachelorstuderende.

Inddragelse af praksis: TripleU er efter projektperioden (Ehrenreich, 2008) nu en virksomhedsrettet indsats på ungeområdet.

Resultat og produkt: Projektet er et udviklingsprojekt. Projektet vil i samarbejde med TripleU afrapportere både om undersøgelses - og udviklingsdelen. Produktet er med udgangspunkt i enkeltsager, at udvikle en mere formativ tilgang til dokumentation og kvalitetsudvikling.

Ekstern finansiering: Der arbejdes med en mulighed for medfinansiering fra Konsulentfirmaet bp-u a/s.

Relevans for uddannelsen: Projektet skal medvirke til en kompetenceøgning i Socialt arbejde på beskæftigelsesområdet. Dokumentation og evaluering er afgørende for fortsat kvalitetsudvikling af det Sociale arbejde på beskæftigelsesområdet.

Samarbejdspartnere: Konsulentfirmaet bp-u a/s. Ungenetværk i Århus kommune.

4) Praksisforskningsnetværk i socialt arbejde i Midtjylland

Kirsten Henriksen og Per Westersø. Lektorer, socialrådgivere og cand.scient.soc. ved Socialrådgiveruddannelsen i Århus.

Netværket er mødested og rammen for flere former for forsknings, udviklings - og undersøgelsesprojekter. På baggrund af de hidtidige erfaringer, vil Netværket i foråret 2010 understøtte udviklingen og gennemførelsen af praksisforskningsprojekter gennem afholdelse af en kursusdag med henblik på metodisk understøttelse af nye praksisforskningsprojekter, et fælles seminar med fokus på gensidig erfaringsudveksling og sparring blandt de igangværende projekter, en temadag med inspirationer til igangsætning af nye praksisforskningsprojekter samt yde metodemæssig sparring fra de tilknyttede undervisere hertil.

Aktive praksisforskningsprojekter udført af praktikere i foråret 2010 vil være:

- Samarbejde mellem myndighedsområdet og foranstaltningsområdet, Socialcenter Syd, Århus Kommune. Kontaktpersoner: Rikke Alminde, Jette Skyum og Lene Røddig.
- Handleplansarbejdet - Center for misbrugsbehandling, Århus Kommune. Kontaktpersoner: Ulrik Rasmussen, Susanne Ørum og Kirsten Frederiksen.
- Shaqo junior, Brabrand. Kontaktperson. Louise Okon Willie.
- Center for akut opsøgende arbejde. Kontaktperson. Berit Thinggard.
- Børn og familier på handicapområdet. Holstebro kommune. Kontaktpersoner. Jette Gjørup og Kirstine Sørensen.

Dertil kommer de praksisforskningsprojekter, der forventes at blive startet op som følge af temadag samt kursusdag, blandt praktikere samt praksisforskningsprojekter blandt studerende. Plus de igangværende blandt undervisere.

Praksisforskning med deltagelse af lektorer i foråret 2010::

Igangværende: Der er tilknyttet 2 ph.d. projekter ved: Kirsten Henriksen tilknyttet institut for Sociologi, socialt arbejde og organisation, Aalborg Universitet og Tove Rasmussen tilknyttet CCWS, Aalborg universitet.

Målopfyldelse i relation til studenterinddragelse:

Netværket har og har haft en række studerende tilknyttet med Bachelorprojekter, hvor de studerende udarbejder deres projekter i samarbejde med praktikere. Netværket fungerer som et mødested for

praktikere og studerende hvor det er muligt, at praksis kan "bestille" undersøgelses-, udviklings - og/ eller evalueringsopgaver hos studerende som således indgår i netværket.

Dog kan Netværket blive langt bedre til at inddrage de studerende. Der vil blive satset på at styrke studenterinddragelsen i foråret 2010, både i relation til grunduddannelse og til diplomuddannelsen.

I forbindelse med studiestart februar 2010 vil koordinatorene deltage i projektintroduktionen til bachelorprojektet, hvor der afholdes et caféarrangement med fokus på projektsamarbejde med praksis. Hertil inviteres også interesserede studerende fra 5+6 semester m.h.p. at forberede et muligt projektsamarbejde på 7 semester. Desuden vil de diplomstuderende blive indbudt til at deltage i temadag og kursusdag via et samarbejde med EVU.

Målopfyldelse i relation til eksternt samarbejde ((med)finansiering):

Netværket samarbejder med praksis, hvilket afspejles i de igangværende praksisforskningsprojekter, der gennemføres af praktikere og gennem at udgøre mødested mellem praksis og bachelorprojekter. Samtidig har Netværket en aftale med ledelsen på et af Socialcentrene i Århus Kommune om at mødes og afsøge mulige samarbejdsfelter. Endvidere udgør de igangværende praksisforskningsprojekter, der udføres af lektorerne ligeledes samarbejdsprojekter med praksis. Et par af disse er medfinansieret/ søges medfinansieret.

Netværket har desuden løbende samarbejdet med Socialrådgiverforeningen (DS), region Nord om Netværkets aktiviteter, hvor DS blandt andet har bidraget med annoncering via tillidsmands- og medlemsudsendelser samt betaling af forplejning til nogle af arrangementerne.

Målopfyldelse i relation til. Udvikling af grunduddannelserne og/ eller EVU?

Netværkets aktiviteter med afholdelse af temadage/kursusdage og seminarer føres direkte tilbage til undervisningen på grunduddannelsens 7 semester, idet erfaringerne med planlægningen og afviklingen af disse dage indgår i projektintroduktionen på 7 semester, ligesom selve praksisforskningsaktiviteterne indgår som en del af skitseringen af mulighederne i at arbejde med et bachelorprojekt. Desuden har praksisforskning indgået som en mindre del af de deltagende underviseres undervisning på Den sociale diplomuddannelse. Tilbageførselen til Diplomuddannelsen /EVU vil blive styrket i foråret 2010 med invitationen af de diplomstuderende ind i Netværkes aktiviteter gennem EVU.

Målopfyldelse i relation til: Produkt (undervisningsforløb, artikel og/ eller lignende) Og andet?

Som beskrevet i det foregående tilbageføres erfaringer med kursusdagene til undervisningsforløb på projektintroduktionen på 7. semester.

Netværket har desuden planer om deltagelse i følgende aktiviteter:

- Dansk Socialrådgiverforening region Nord's konference: Fagligt Udsyn – den 12. marts 2010.
- Videnscentrets konference – den 27. maj 2010
- Socialrådgiveruddannelsens arrangement: Socialt arbejde i farver - den 22. oktober 2010
- FORSA´s årsmøde oktober 2010

Netværket vil desuden starte på at skrive et temahæfte om praksisforskning til Socialrådgiveruddannelsens skriftserie indeholdende dels en generel introduktion til praksisforskning, dels artikler på baggrund af de konkrete gennemførte og igangværende praksisforskningsprojekter. Dette skrift planlægges til efteråret 2010.

Kontaktoplysninger og grupper bag netværket kan ses på hjemmesiden:

www.viauc.dk/videncenterSOCIAL

Nyt projekt:

Fra Abbas Ammanzadeh, Socialrådgiveruddannelsen i Århus.

Projektoverskrift: Brugerinddragelse i socialt arbejde med etniske minoritetsfamilier - børne- og ungeområdet. Et samarbejde med en kommunal socialforvaltning. Der skal udarbejdes et pilotprojekt samt en ansøgning til Servicestyrelsen.

4.4. Forskningsprogrammet: Socialpædagogisk faglighed

Programkoordinator cand. psyk. Carsten Hegnsvad.

Præsentation af feltet

Den professionelle aktør spiller en central rolle for samfundets indsats over for socialt udsatte og sigter med sit virke mod forebyggelse af marginalisering, mod inklusion og personlig udvikling hos barnet, klienten, brugeren eller borgeren i et dynamisk samspil. Den professionelle agerer i en institutionel eller forvaltningsmæssig kontekst, hvor der stilles ændrede og nye krav fra mange sider om tilrettelæggelse, dokumentation og anvendelse af virksomme metoder i indsatsen. Samtidig harmonerer den professionelle faglighed ikke nødvendigvis med disse krav. Det er ofte nødvendigt, at den professionelle oversætter de formelle krav til konkret faglig praksis.

I programmet studeres det socialpædagogiske og socialfaglige felt med det formål at producere en viden, der kan kvalificere den professionelle faglighed og praksis med opgaven og målgruppen for øje. Målet er at undersøge, spejle og inspirere praksis gennem synliggørelse af dilemmaer og paradokser, temaer og processer af relevans for kvaliteten af den professionelle handleparathed. Programmet placerer sig i et relativt aktivt felt.

Programmet tager afsæt i forskningsmetoder og evidensbaseret viden inden for det sociale område og bidrager - gennem teoretiske, historiske og empiriske studier, herunder udforskning af fagets udøvelse og produktivitet - til en mere præcis forståelse, og dermed til en fortsat udvikling af den socialfaglige og socialpædagogiske faglighed og praksis. Der kan i beskrivelsen af dette felt anlægges mange og forskellige snit til at anskueliggøre specifikke perspektiver. Der henvises i den forbindelse til Jan Jaap Rothuizens rapport: "Oversigt over danske udviklings- og forskningsprogrammer og -miljøer der er relevante for pædagoguddannelsen", som viser feltets forsknings- og arbejdsmæssige mangfoldighed.

Programmet har fokus på udøvelsen af den socialpædagogiske faglighed i sammenhænge, hvor der arbejdes med inklusions- og eksklusionsprocesser. Herud fra bliver det væsentligt at forholde sig til, hvordan det socialpædagogiske arbejde udføres som en relationel praksis, dels i forholdet mellem borgere og professionelle, dels som forholdet mellem de professionelle indbyrdes og i forhold til den kontekst de virker i.

Programmet er optaget af hverdagslivet som det udfolder sig i det socialpædagogiske arbejde, herunder særligt et ressourceorienteret udgangspunkt i den professionelle møde med borgere, det være sig børn, unge og deres forældre samt mennesker med funktionsnedsættelser. Hvilke forhold hersker mellem individ og fællesskab, forholdet mellem kollektivisering, klientgørelse og individualisering samt hvilke rettigheder hersker der for borgere og professionelle. At beskæftige sig med socialpædagogisk faglighed indebærer også at forholde sig til samfundsmæssighed og institutionalisering. Socialpædagoger er meget tæt på de borgere de arbejder med, og spørgsmålet om magt og afmagt bliver centralt især når der som udgangspunkt ofte er meget forskellige muligheder for at gøre sig gældende.

Alle programmets projekter beskæftiger sig som noget grundlæggende med dokumentation og mulighederne for at skabe evidens for det socialpædagogiske arbejde uden at det medfører standardiserede, idealiserede eller kontekstblinde former for praksis og/eller dokumentation. Hvilke former for sprog eller kategorier anvendes i det socialpædagogiske arbejde, og hvordan spiller dette ind på udøvelsen af det pædagogiske arbejde. Samtidig med at dokumentation og sprog studeres i feltet gøres det samtidig til genstand for selve programmets projekter; hvordan dokumenterer vi i projekterne; hvilket sprog anvendes i projektet, og hvordan kan selve projekterne medvirke til udvikling af forsknings- og dokumentationsmetoder.

Særlige fokusområder i programmet

Fælles for programmets projekter er fokus på:

- Studier af konkrete og afgrænsede dele af det socialpædagogiske arbejde,
- Studier af dokumentation i det socialpædagogiske arbejde og i selve projektet.

Temaerne i projekterne er målformulering i socialpædagogisk arbejde, relationsarbejde og socialfagsretsligt samarbejde i socialpædagogisk arbejde.

Projekter i programmet

Programmet består på nuværende tidspunkt af 9 programmedarbejdere under temaet "socialpædagogisk faglighed", som er startet op pr. 1. august 2008. Programmet indeholder 4 projekter. De gennemgås i det følgende.

1) Den socialpædagogiske relation med de svageste brugere - Endnu bedre Best Practice!

Navn og institution: Anne Eijgendaal, Pædagoguddannelsen Gedved.

Formål: Projektet har to overordnede formål; for det første at beskrive, diskutere og udvikle den relationsorienterede socialpædagogik med de svageste udviklingshæmmede brugere; for det andet at udvikle didaktikken i forhold til undervisning af studerende med henblik på at øge deres kompetencer netop i forhold til denne målgruppe.

Projektet har som grundantagelse, at den pædagogiske filosofi *Gentle Teaching* indbefatter og på områder går videre end mange af de aktuelle tanker i socialpædagogikken. *Gentle Teaching* søges beskrevet og relateret til andre vinkler i socialpædagogikken og arbejdet med mennesker med varig nedsat funktionsevne så som: anerkendende pædagogik, neuropsykologi, selvbestemmelse og partner kompetencer. Projektet tager aktuelle etiske dilemmaer op – som f. eks.: relation overfor professionalisme, infantilisering, inklusionens meningsløshed og meningsfuldhed, følelsesmæssigt og personligt engagement som centralt i pædagogisk professionalisme.

Projektet sigter mod at opsamle og formidle Best Practice på området via observationer og fortællende interviews netop med inddragelse af studerende i egne udviklingsprojekter.

Timetildeling: Antal timer tildelt til projekt: 200 t i 2008 og 200 t i 2009

Projektperioden: Projektet startede september 2008 – og fortsætter til 2010 med mulighed for forlængelse i relation til de studerendes fortsatte arbejde med udviklingsprojekter i specialiseringsperioden.

Samarbejdspartnere: bosteder i Landsbyen Sølund og Videncentret: VIIS i Skanderborg Kommune.

Første fase i projektet var efteråret 2008 og rettede sig især mod tilrettelæggelse af projektet, intern orientering i VIA om projektet samt etablering af samarbejde med VIIS og pædagoger på bostederne. Ligeledes blev mulighederne for ekstern medfinansiering undersøgt. Sidst men ikke mindst afsøgning af teoretiske perspektiver på den relationsorienterede socialpædagogik.

Anden fase forløb i foråret 2009 og rummede indsamling af data via livsfortællende interviews med pædagoger kombineret med observationer i samarbejdsinstitutionen. Der er arbejdet med artikel skrivning som formidling af de teoretiske vinkler. Studerende er blevet introduceret til projektet og dets metode.

Tredje fase forløber nu i efteråret 2009. Der arbejdes med analyse af allerede indsamlet empiri. Dette formidles i en artikel. Der har været inddraget pædagogstuderende i indsamlingen af data. Denne proces har i praksis vist sig sværere fremkommelig end antaget. Da der ikke er tilfaldet eksterne midler er det umuligt at frikøbe informanterne, og de studerendes muligheder for empiri indsamling skal således revurderes. Der arbejdes med ideer om at f.eks. de studerendes lovpligtige praktikdokumenter kan danne grundlag for videre data indsamling. Ligeledes ideer om at anvende deltagende observation i de studerendes praksis af projektundertegnede for at kunne indsamle yderligere data. Endelig gentænkes projektet med henblik på genansøgning af ekstern finansiering. Projektet videreudvikles i den forbindelse til at tage afsæt i dele af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. Her lægges fokus på livslang læring – specielt intentioner som: "at opnå menneskets fulde personlige

udvikling” Projektet vil fokusere på disse rettigheders sammenhæng med den relationsorienterede socialpædagogik.

Projektets forventede produkter: En artikel omhandlende den socialpædagogiske relation med specielt fokus på Filosofien Gentle Teaching. En artikel (eller evt. en bog) med illustrative fortællinger af best practice, gerne suppleret af video illustrationer. Sidst men ikke mindst ”produktet”: implementering af erfaringerne med de studerendes udviklingsprojekter i specialiseringsundervisningen på Pædagoguddannelsen i Gedved som delelementer i et større udviklings projekt.

2) Målformulering i det socialpædagogiske arbejde med anbragte børn og unge

Navn og institution: Tina Andersen (barsel sommeren 2009/sommeren 2010), Svend Bak, Carsten Hegnsvad, Efter-videreuddannelsesdivisionen Århus.

Formål: Projektet skal bidrage til at kvalitetsudvikle målformuleringsprocessen i forbindelse med anbringelse af børn og unge. Projektet er et kombineret undersøgelses- og udviklingsprojekt der fokuserer på, hvordan der i forbindelse med anbringelse af børn og unge genereres mål for anbringelsen og det pædagogiske arbejde på døgninstitutioner. Projektet undersøger den proces der finder sted i forbindelse med formuleringen af mål, hvilke spørgsmål der stilles og hvilke undersøgelsesoptiker der ligger som grund for opstillingen af mål, herunder hvordan sammenhængen er mellem mål og det socialpædagogiske arbejde under anbringelsen. Projektet rummer to parallelle processer, en undersøgelsesdel og en udviklingsdel.

Målformuleringsprocessen har sammenhæng med selve kvaliteten af det pædagogiske arbejde, og tematikken rummer spørgsmål om mulighederne for at etablere evidens for det socialpædagogiske arbejde (målopnåelse) og i den forbindelse dokumentation af det socialpædagogiske arbejde. Projektet har karakter af et aktionsforskningsprojekt der gennemføres i samarbejde med tre døgntilbud for børn og unge i Århus Kommune.

Projektets første del har karakter af et undersøgelses og udredningsprojekt, og skal danne baggrund for et senere udviklingsprojekt, hvor mål-opstillings-processen kan udvikles yderligere. I første del af projektet benytter projektet sig af metoder som observation af møder hvor der opstilles og evalueres mål, statusmøder, supervision og ”overlap”, der ud over indgår der skriftlige materialer i form af dagbøger, handleplaner mv. og endelig indgår der fokusgruppeinterview med de pædagoger og enkelte sagsbehandlere, der er blevet observeret. Fokus er på de professionelle, men også de professionelles relation til børn, unge og forældre indgår i form af enten deres deltagelse i de observerede møder – eller deres ikke-deltagelse.

Som grundlag for projektet ligger en omfattende forskning omkring kommunernes udfærdigelse af handleplaner, herunder metodeovervejelser omkring indhold af handleplaner og muligheder for at evaluere disse. Projektet interesserer sig særligt for døgntilbudenes udarbejdelse af konkrete mål for det pædagogiske arbejde på baggrund af handleplaner udarbejdet af myndighedssiden. Projektet undersøger i hvilken grad de opstillede mål er i forbindelse med de konkrete børn og unges aktuelle og fremtidige hverdagsliv eller i hvilken grad afspejler de opstillede mål alene generelle og ideelle mål for børn og unge. Kan de opstillede mål fungere som handlings-anvisende for de professionelle i det daglige liv under anbringelsen, eller er der tale om mere overordnede mål? Projektet har arbejdet med studier af forståelsen af mål som grundlag for det pædagogiske arbejde. Hvordan kan mål været retningsgivende og alligevel dynamiske i forhold til udviklingen og konteksten for de konkrete børn og unge?

Økonomiske rammer og timetildeling: De tre medarbejdere i projektet har i videntcenterregi i 2008 og 2009 i alt 1800 timer til rådighed ligeligt fordelt mellem medarbejderne, fordelt med 600 timer i 2008 og 1200 timer i 2009. Det er hensigten at søge yderligere finansiering til projektet. Projektet er støttet af SL og BUPLs forskningsfond.

Projektperioden og samarbejdspartnere: Projektet tænkes at løbe frem til og med 2010 i et samarbejde med Århus kommune, socialforvaltning samt døgninstitutioner samt den centrale udviklingsenhed i

Århus Kommunes Socialforvaltning, Center for Socialfaglig Udvikling. Første del af projektet vil blive rapporteret i marts-april 2010.

Det påtænkes at tilknytte konsulentstøtte til forløbet, fx Karin Kildedal, Aalborg Universitet, der igennem mange år har arbejdet med feltet og i særlige projekter set på den myndighedsmæssige opstilling af mål for anbringelsesprocessen modsvarende dette projekts fokus på det socialpædagogiske arbejde med målprocessen.

Projektets slutmål og produkter: Projektet tænkes afsluttet med følgende tre produkter:

- a) Papir/artikel om "Målsætning i socialpædagogisk arbejde med anbringelser".
- b) Rapport fra udviklingsprojektet, der beskriver de enkelte faser, vendepunktsbilleder og særlige dynamikker, herunder hvilken ny viden der er genereret.
- c) En manual for "*Hvordan kan man arbejde med at udvikle mål i det socialpædagogiske arbejde med anbragte børn og unge*", herunder om processens dynamik, forhandling og hvad man konkret foretager sig når man møder et barn og dets familie.

3) Praksisfortællinger som evaluering og dokumentation af socialpædagogisk faglighed.

Navn og institution: Susanne Idun Mørch, Pædagoguddannelsen Jydsk

Formål: Projektet skal undersøge i hvilket omfang praksisfortællinger er egnede som evaluerings- og dokumentationsform i socialpædagogisk arbejde, dvs. af socialpædagogisk faglighed.

Projektet definerer sig som et praksisforskningsprojekt, der ud over at være undersøgende af praksis samtidig vægter deltagelse og udvikling i praksis. Praksisforskningens overordnede mål er at give pædagogikken og pædagogfagligheden en højere grad af selvforståelse og selvbevidsthed. Vægten lægges på at åbne for nye spørgsmål, nye problemstillinger og nye forskningsfelter.

Projektet hviler på fire ben, en teoretisk undersøgelse, en empirisk og evaluerende undersøgelse på en konkret institution, et udviklende fokus i forhold til den konkrete pædagogiske praksis og et formidlende fokus.

Projektet undersøgte i sin første fase, i efterårssemestret 2008, hvilke centrale pædagogiske begreber, redskaber og perspektiver, det vil være relevant for den professionelle at have for øje i det socialpædagogiske arbejde i borgerens hverdagsliv, når dette betragtes som omdrejningspunkt og tilgang.

Anden del af projektet omfatter den empiriske undersøgelse og udviklingsarbejdet: I 2009 er der etableret et samarbejde med botilbuddet Skovbo, der er et tilbud for børn med handicaps i Skanderborg kommune. En ud af de tre afdelinger på Skovbo har arbejdet med praksisfortællinger igennem 1½ år forud for projektet, to af afdelingerne ønsker at påbegynde arbejdet med praksisfortællinger.

De tre afdelinger vil tilsammen give såvel et evaluerings- som et udviklingsperspektiv på flere niveauer i arbejdsprocessen med praksisfortællinger og dermed også et mere nuanceret billede af mulighederne og begrænsningerne i arbejdet. Projektet undersøger desuden sideløbende, hvilket materiale, der allerede findes i institutionen, der kunne have relevans og inddrages i arbejdet, og hvordan forskellige typer af praksisfortællinger kan have relevans i forhold til de forskellige sammenhænge, hvor dokumentation og evaluering allerede foregår, f.eks. i forhold til handleplaner, forældresamarbejde o.a. Undersøgelserprojektet har omfattet en fælles temadag for Skovbo, og der arbejdes på at udvide arbejdet med praksisfortællinger til også at omfatte videndeling med andre institutioner. Samarbejdet med Skovbo fortsætter ind i 2010.

Undersøgelserforløbet peger i en første opsamling på, at praksisfortællinger ikke nødvendigvis er åbenlyse eller rammesatte på forskellige møder, men at de fortælles upåagtet i forskellige sfærer, og derfor kan forstås som noget, man allerede er i færd med. Der er derfor tale om en systematisering af nuværende praksis med henblik på dokumentation, ikke opfindelse eller iværksættelse af en helt ny og

måske fremmed metode. Det er ligeledes antagelsen, at arbejdet med praksisfortællinger ikke alene udvikler deltagernes hverdagsprog og kommunikation, men også giver anledning til udvikling af et mere nuanceret fælles fagsprog. Der er ønske om at samarbejdet fortsætter med henblik på at undersøge sådanne aspekter nærmere.

Timetildeling: Efterår 2008: 200 t; 2009: 250 t, 2010: 100

Projektperioden: Efterår 2008 –

Projektets produkter: Endnu ikke afklaret, men projektet er aktuelt omtalt/beskrevet i følgende sammenhænge:

Susanne Idun Mørch: Praksisfortællinger gør dig klogere. I: Videnstema, december 2008. Særnummer om dokumentation.

Blog, hjemmeside samt facebook-gruppe om praksisfortællinger i pædagogisk arbejde:

blog@praksisfortaellinger.academica.dk

<http://www.facebook.com/#/group.php?gid=52166841052>

www.praksisfortaellinger.academica.dk

4) Afdækning og udvikling af overgangspraksis

Navn og institution: Trine Holck Grundahl, Jens Peter Larsen & Lars Borst Hansen, Pædagoguddannelsen Holstebro.

Formål: Med fokus på pædagogiske dagtilbud undersøges, hvordan pædagoger i forbindelse med udsatte børns overgange informerer og dokumenterer barnets trivsel, kompetencer og udvikling.

Vi ønsker overordnet at lave en analyse af fænomenet overgange, - dens paradigmer og paradokser vedrørende udsatte børns overgange. Vi er deri bl.a. interesseret i paradokset mellem paradigmet "Rosenthal" og paradigmet "vidensamfundet", hvor vi vil undersøge hvordan praksisfeltet forholder sig til dette og taler om dette i forsøget på at inkludere udsatte børn. Vi vil kritisk forholde os til om Overgangsarbejdet, i modsætning til dens intention, er med til at stigmatisere barnet og fastholde det i dens udsatte position eller om overgangsarbejdet som en konsekvens af "videndelingsamfundet" faktisk formår at hjælpe disse børn ud af deres udsathed

Projektet ønsker yderligere, på baggrund af en grundig afdækning af praksis, at udvikle begrundede forslag til handlemuligheder ift. at dokumentere og kommunikere om udsatte børn tværfagligt og tvær-institutionelt. Da vi ud fra tidligere undersøgelser kan se, at der mangler et "sprog" til at tale om socialpædagogiske problemstillinger, som placerer sig mellem det "normale" og det "diagnosticerende" er vi især interesserede i at skabe nogle kategorier, hvor pædagoger og deres "overgangspartnere" på en ikke diagnosticerende måde, kan kommunikere om udsatte børn

Timetildeling:2008: Trine: 200t, Jens Peter: 150t; (projektbeskrivelse og opstart af videntcenter) 2009: Trine: 125 t, Jens Peter Larsen: 50 t Lars Borst: 75 t; 2010; Trine 100 t Lars Borst 100 t.

Projektperiode – og opbygning: Projektet er tænkt som opdelt i 2 faser.

Fase 1: Afdæknings/analysefase. Her vil vi undersøge hvordan det ser ud i flere Vestjydske Kommuner med hensyn til overgange mellem børnehaven og skole (forår 2009) og senere afklaring af overgange vuggestue/dagplejer - Børnehaven (efterår 2009) Fase 1 skal afklare undersøgelsesrammen og er på nuværende tidspunkt færdiggjort

Fase 2: Udviklings/analysefase. Hvor vi ud fra afdækningen af forholdene omkring overgange vil give forslag til forandringsprocesser, som kan optimere overgangene til fordel for

inklusionen af udsatte børn. Fase vil forløbe hen over foråret 2010 (timer som vi forhåbentlig for tildelt)

Metode: Via en blanding af interview og spørgeskemaundersøgelse vil vi opnå et både bredt men også diskursivt resultat. Vi kan derfor både undersøge mange forskellige praksisser til forståelse af problematikker og "Best Practice" modeller samtidig med, at vi kan få øre for hvordan der tales om overgange i de forskellige pædagogiske praksisser.

Samarbejdspartnere: Projekt "Helt ude i skoven" i Lemvig kommune samt andre ansatte i Lemvig kommune. Dagplejere & dagplejer/vuggestue/børnehavepædagoger i Skive, Holstebro og Ikast kommune.

Projektets produkter: Oplæg og undervisning i projekt helt ude i skoven. Min. to artikler i antologi med deadline i maj 2010:

- a) Arbejdstitel: Rosenthal versus videnssamfund.

Navne: Trine Holck Grundahl og Lars Borst Hansen.

En analytisk artikel om fænomenet overgange, paradigmer og paradokser vedrørende udsatte børns overgange.

- b) Arbejdstitel: Informations- og kommunikationsudfordringer i tværfagligt og tværinstitutionelt samarbejdet om udsatte børn.

Navne: Trine Holck Grundahl, Lars Borst Hansen og Jens Peter Larsen.

Problematikken afdækkes, forskellige strategier til løsning af den undersøges og der fremsættes nogle begrundede forslag til handlemuligheder.

4.5. Forskningsprogrammet: "Udsatte børn og unge"

Programkoordinator cand.psych.aut. Anne Marie Villumsen

Præsentation af feltet

Indsatsen overfor udsatte børn og unge har en naturlig socialfaglig og pædagogisk interesse, grundet det omfangsrige praksisfelt, der betegner arbejdet med udsatte børn og unge. Indsatsen har dog også politisk interesse, som både er af lovgivningsmæssig og økonomisk art. I denne forskningsprogrambeskrivelse fremhæves først kompleksiteten på området af udsathed hos børn og unge. Præsentation af feltet afrundes med en fremhævelse af retningen for Programmet om Udsatte børn og unge. Herefter ses i punktform en opremsning af tematikker, der karakteriserer debatten om udsatte børn og unge i dag. Til slut ses en beskrivelse af, hvilket indhold Programmet om Udsatte børn og unge stræber efter og indbefatter på nuværende tidspunkt.

Der ses på området med udsathed hos børn og unge flere og modsatrettede betragtninger, hvilket betyder, at feltet ikke rummer en men mange definitioner og forståelser. Der peges i en SFI undersøgelse (Mai Heide Ottosen, 2007) på, at der ikke eksisterer en objektiv og fælles vedtaget viden om, hvad der karakteriserer socialt udsatte børn og unge - bedømt ud fra karakteristika ved børnene. Det betyder altså, at det ikke *alene* er bestemte træk ved børn og unge, der gør dem udsatte. Derfor er de omgivelser som børn og unge færdes i og influeres af et lige så vigtigt fokus for praksis og dermed også for forskningen og udviklingen på området.

Hvis udsathed hos børn og unge betragtes meget overordnet, kan det forstås ud fra risikofaktorer i bestemte kombinationer, der optræder over længere tid (SFI, Niels Ploug, 07:25). Der tages i denne forståelse af udsathed udgangspunkt i forholdet mellem mængden af belastende risikofaktorer og mængden af beskyttende faktorer i barnets liv og omgivelser, set over en længere periode af tid. Der er dermed fokus både på barnets adfærd, men også på de betingelser hvorunder barnet vokser op. Komplexiteten kan naturligvis heller ikke i dette overordnede perspektiv indfanges, idet det altid vil

være individuelt for hvert barn, hvilken virkning en eventuel risiko- eller beskyttelsesfaktor har for barnet og dets udvikling (Rutter & Rutter, 1997).

Den faglige positions ståsted i forhold til udsatte børn og unge har også betydning, når der ses på, hvad der karakteriserer feltet. Udsathed kan betragtes og forstås forskelligt alt efter, om det ses i et samfundsmæssigt, pædagogisk, socialfagligt eller psykologisk perspektiv. Det betyder, at der ikke entydigt kan gives en definition på udsathed hos børn og unge, idet denne vil tage sig forskelligt ud, alt efter hvilken faglig udkigspost, den betragtes fra.

Til tematikken om udsatte børn og unge hører også det lovgivningsmæssige krav om tidlig indsats overfor udsatte børn og unge. En tidlig indsats forudsætter ifølge Serviceloven, at der sættes ind, før problemerne vokser sig store, samt at der arbejdes tværfagligt omkring indsatsen (Lov om Social Service). En tværfaglig tidlig indsats vanskeliggøres dog i praksis af mange forskellige aspekter såsom forskellig viden og kompetencer i de respektive faggrupper og de rammer og den organisering af arbejdet, hvorunder de professionelle skal agere. Fokus bliver i forskningen meget hurtigt drejet i retning af, at der ses mangler hos forskellige faggrupper, så som pædagoger (Niels Plough, SFI 07:25) eller socialrådgivere (Egelund, 2004). Der stilles f.eks. spørgsmålstejn ved effekten af at anbringe udsatte børn og unge udenfor hjemmet. Det faglige skøn i socialt arbejde med børn og unge karakteriseres f.eks. som en proces, "der skal forbinde en usikker diagnosticering med usikre løsningskategorier" (Egelund, 2004).

Herudover er et vigtigt element også i relation til en præsentation af feltet, at udsathed hos børn og unge er et socialt konstrueret fænomen. Hvad der i dag betegner et udsat barn er i høj grad afhængig af, hvilken virkelighed børn i dag udsættes for. For eksempel stiller rammerne for de åbne daginstitutioner i dag helt nye krav til barnet om evner for selvorganisering. Det barn som ikke besidder de fornødne sociale og personlige kompetencer, der skal til for at klare sig i en åben daginstitution, vil i dag betragtes som faldende udenfor normalen. Hvorimod samme barn ikke ville have udvist samme vanskeligheder og dermed betragtet som udenfor normalbegreberne i 1950'erne (Rygård, 2006), hvor konteksten for børns udvikling var en helt anden. Kort sagt er vores forståelse af udsathed og normalitet socialt konstrueret, og betinget af hvilke rammer vi på nuværende tidspunkt sætter op for børns udvikling. Det betyder, at forståelsen ændrer sig løbende, hvorfor der heller ikke kan gives en entydig definition heraf gældende for alle børn og unge i alle sammenhænge i enhver gældende tidsalder.

Den store kompleksitet på feltet af udsathed hos børn og unge peger i retning af, at begrebet omkring udsathed hos børn og unge muligvis hellere må betragtes som et pragmatisk begreb, hvor udsathed af mange forskellige art ses i forhold til eller i sammenhæng med forskellige risikofaktorer eller kontekster, som barnet eller den unge er influeret af. Herunder er en naturlig forlængelse også at have en forståelse af institutionernes vilkår og mulighed for at være gode udviklingskontekster, idet de enten kan være medskabende af eller eksisterer som ramme for de risiko- og beskyttelsesfaktorer, der udspiller sig i barnets liv.

Der er en stor professionel udfordring i at bidrage til en nuancering af forståelsen af udsathed både hos børn og unge og deres institutionelle og familiære omgivelser. Dette gør sig gældende for såvel socialfaglig som pædagogisk praksis. Derfor er en naturlig forlængelse heraf selvfølgelig, at behovet for forskningsbaseret metodisk udvikling på flere niveauer i forhold til udsatte børn og deres omgivelser, er en udtalt nødvendighed. Et konstruktivt fokus for forskningen og udviklingen på feltet bliver endvidere at bidrage med viden om, hvad der skal til for at lave en sammenhængende, tidlig og tværfaglig indsats i relation til udsatte børn og unge – også selvom feltet er præget af stor kompleksitet. Netop her har forskningen og udviklingen en særlig opgave i at bidrage både til praksisfeltet, men bestemt også til uddannelsesfeltet. Det stiller krav til metodeudvikling og dokumentation af såvel den tidlige indsats som den intervenerende praksis. Herunder må også ses et fokus på belysning af de forskellige faggruppers kompetencer i forhold til udsatte børn og unge, og deriblandt også effekten af en kvalificering af professionerne.

Forskning og udvikling på det her felt bør have som mål at bidrage ind i mangfoldigheden af forståelser, viden og handlemuligheder i relation til udsatte børn og unge med det klare formål at skabe de bedste rammer for barnets og den unges udvikling.

Tematikker der karakteriserer debatten om udsatte børn og unge i dag

- Identifikation af udsatte børn og unge.
- Fælles vedtaget viden om definitionen af udsathed hos børn og unge.
- Effekten af de interventioner, der anvendes pædagogisk og socialfagligt i forhold til udsatte børn, unge og deres familier. Det være sig tidlig indsats, støttende tiltag, behandling og anbringelser.
- Udfordringer i tværfagligt samarbejde mellem professioner omkring udsatte børn og unge, herunder professionsidentitetens betydning.
- Betydningen af uddannelse og kvalificering af det pædagogiske og socialfaglige personale, der arbejder med udsatte børn og unge.
- Evidensbasering i arbejdet med udsatte børn og unge.
- Udsatte børn og unge og etnicitet.
- Inklusion og eksklusion af udsatte børn og unge i samfundet såvel som på institutionelt plan.

Særlige fokusområder for Program Udsatte børn og unge

Målet for Programmet om Udsatte børn og unge bliver ikke at bidrage til skabelsen af én bestemt definition eller forståelse af udsathed hos børn og unge, eller den tværfaglige og tidlige indsats. *Målet for programmet er at favne mangfoldigheden og nuancerne i forståelsen af udsathed hos børn, unge og de institutionelle og familiære rammer, de indgår i.* Det vil derved give os den mest omfangsrige viden og forståelse af udsathed hos børn og unge. En viden der ikke kun skal bruges i praksis, men bestemt også skal være et bidrag til vores grund- og videreuddannelser. Herunder vil Programmet gerne bidrage med en forskningsmæssigt baseret udvikling af metoder til anvendelse i praksisfeltet.

Program Udsatte børn og unge har derfor særligt fokus på at bidrage til en belysning af, hvordan udsathed hos børn, unge og deres omgivelser kan forstås for dermed at bidrage med en viden om, hvad der kan være med til at karakterisere udsathed hos børn og unge. Et særligt fokus er her at bidrage til mangfoldiggørelse af vores forståelser af udsathed hos børn og unge. Målet er at bidrage til en nuanceret og flersidig beskrivelse af, hvad der kan karakterisere de børn og unge og de mange kontekster, som de indgår i. Dermed belyses også de mange måder, hvorpå børn og unge kan betragtes som sat ud. En belysning af, hvilke udsættende faktorer og processer, der gør sig gældende i det institutionelle liv i relation til børn og unges trivsel er en naturlig selvfølge heraf.

Et andet vigtigt fokus er naturligvis at udvikle nye og forskelligartede metoder, der kan anvendes til at hjælpe udsatte børn og unge. Herunder eksisterer naturligt et fokus på den kontekst, hvori barnet eller den unge befinder sig – og med udgangspunkt i et særligt perspektiv på, at det muligvis kan være bestemte kontekster, som skaber børn med særlige behov. Afdækning og evaluering af allerede eksisterende og virksomme interventioner er endvidere et fokus heri.

Det tilstræbes, at i det omfang det giver mening for projekternes problemfelt, at de særlige fokusområder ses i relation til tidlig indsats og tværfaglighed, som er et gennemgående tema i pædagogisk og socialt fagligt arbejde med udsatte børn og unge.

Programmet har som mål at skabe et tæt samarbejde med den aktuelle og pågældende praksis, som et validerende element af forsknings- og udviklingsarbejdet i forhold til udsatte børn og unge.

Det har stor betydning, at forskningen og udviklingen i programmet munder ud i konkrete produkter, der kan anvendes i undervisningen på de pædagogiske og socialfaglige uddannelser eller i praksisfeltet.

Aktuelle projekter i programmet

Programmet består på nuværende tidspunkt af 6 projekter. Indholdet i projekterne varierer over temaerne; inklusion og eksklusion i pædagogiske institutioner, herunder effekten af opkvalificering af institutionelt personale, evidens og pædagogisk arbejde, institutionelt indsats overfor overvægtige børn, en kvalificering af det tværfaglige samarbejde om potentielt udsatte børn samt et projekt om udvikling af *"en eksemplarisk partcipatorisk model for implementering af konkrete redskaber til styrkelse af den tidlige opsporing og indsats overfor potentielt udsatte børn i kommunal praksis"*. Projekternes indhold og fokus er som følger.

1) Konflikter og inklusion – børns samspil og pædagogers forholdemåder

Navn og institution: Line Togsverd og Keld Ørskov, Pædagoguddannelsen Peter Sabroe.

Formål: Der arbejdes i projektet med at undersøge og udvikle professionsrelevant viden om konflikter og inklusion i børnehavens sociale og pædagogiske samspil ud fra spørgsmålet: Hvilke situationer i børnenes samspil kategoriseres i det institutionelle rum som konfliktuelle, og hvordan får denne kategorisering betydning for mulighederne for en inkluderende pædagogik? Vi arbejder med inspiration fra antropologisk feltarbejde og søger desuden at udvikle tilgange og former, der kan etablere et egentligt udviklingssamarbejde mellem os som undervisere/konsulenter og hhv. studerende i pædagoguddannelsen og pædagogisk personale i et dagtilbud.

Projektet har involveret samarbejde med 7 bachelorgrupper med tilsvarende emner og metodisk tilgang i deres projekter. Metoden hertil har været fælles udviklingsseminarer som alternativ til traditionel vejledning.

Det har været samarbejde med et dagtilbud i en udviklingsproces, hvor vores observationer og personalets praksisfortællinger blev udvekslet, analyseret og reflekteret i fælles undersøgelse af muligheder for at udvikle en inkluderende praksis.

Udover hvad den involverede praksis' læring, har projektet genereret viden i form af artiklen "Udvikling af professionsrelevant viden i fællesskab" til Antologien Udviklingsviden (under udgivelse). På baggrund af erfaringer fra projektet diskuteres i artiklen, hvordan professionshøjskolerne kan udvikle professionsrelevant viden sammen med professionelle praktikere. Artiklen giver et bud på, hvordan et samarbejde mellem pædagoger og undervisere konkret kan foregå. Med afsæt i konkrete pædagogiske beskrivelser fokuseres på metodiske og videnskabsteoretiske refleksioner over at forstå og udvikle praksis. Denne artikel er naturligvis direkte anvendelig i undervisning på både grund og efteruddannelses niveau.

2) Udsat eller sat ud? Betydningen af pædagogens normalitetsforståelse i det pædagogiske arbejde med udsatte børn.

Navn og institution: cand.pæd.soc. og uddannelsesleder for pædagogisk IT & Adjunkt, Anne Birthe Due, Pædagoguddannelsen JYDSK.

Formål: Projektet indeholder en diskussion af begreberne udsatte børn og børn med særlige behov som et grundlag for arbejdet med projektet. Pædagogers tidlige indsats, identificering og inkludering af disse børn kan have afgørende betydning for børnenes fremtid. Pædagogens normalitetsforståelse er derved central for, hvordan pædagogen møder børnene. Herunder er et omdrejningspunkt vigtigheden af den teoretiske viden, pædagogen bliver præsenteret for på pædagoguddannelsen, samt hvordan denne viden efterfølgende sættes i spil i pædagogisk praksis. Disse overvejelser fører frem til en afdækning af følgende; Hvilken betydning pædagogens normalitetsforståelse kan have for arbejdet med udsatte børn? Hvordan en narrativ tilgang til arbejdet med udsatte børn kan belyse pædagogernes praksis?

Målet med projektet er at evaluere den teoretiske viden pædagogerne fra deres diplom modul anvender i deres pædagogiske arbejde med at inkludere socialt udsatte børn i dagtilbud. Herefter vil der perspektiveres i forhold til, hvordan pædagogstuderende gennem teoretisk viden kan kvalificeres til pædagogisk at arbejde med udsatte børn i dagtilbud. Dette vil få betydning for, hvordan pædagoguddannelsen kan tilrettelægge undervisningen mhp. den nye uddannelsesbekendtgørelse. Det kan desuden medføre retningslinjer for kommuner til, hvordan de kan opkvalificere deres personale til opgaven. Projektets problemstillinger lægger op til, at projektet vil kunne give anvisninger på, hvilken teoretisk viden der kan være nyttig for pædagogstuderende at arbejde med for at blive bedst muligt rustet til arbejdet med udsatte børn.

Alle 0 – 6 års daginstitutioner i Nord- og Syddjurs kommune har haft en pædagog på efteruddannelse i diplommodul *Børn, unge og familie med særlige behov*. Det er disse institutioner og i særdeleshed disse pædagogers erfaringer, der er medvirkende i projektet.

Projektet har et formål i at vise, at uddannelse kan gøre en forskel, og at viden kan være medvirkende til, at daglig pædagogisk praksis forandres.

Projektet retter sig mod det pædagogiske arbejde med børn med særlige behov i dagtilbud. Pædagogers viden om området er central for en udbytterig pædagogisk praksis og projektet vil derved være relevant for både uddannelsessektoren (undervisere på pædagoguddannelsen, undervisere på diplomuddannelsen, kursusplanlæggere/ -undervisere), samt praktiserende pædagoger/ ledere/ dagtilbudsschefer.

Projektet vil medvirke til metodeudvikling i kommunen, samt udviklingen af den nye Pædagoguddannelse. Dette i form af en artikel der retter sig til pædagoguddannelsen, samt til personer med interesse for opkvalificering.

3) Hvordan oplever pædagoger brugen af evidensbaserede pædagogiske metoder til arbejdet med udsatte børn i daginstitutioner

Navn og institution: Lektor og central studievejleder, Kirsten Krøigaard, Pædagoguddannelsen, Ikast

Formål med projektet: At se på, hvordan pædagoger oplever deres egen faglighed i arbejdet med evidensbaserede og manualbaserede pædagogiske programmer for udsatte børn. Disse programmer kan potentielt svække pædagogernes egen faglighed, der som oftest i høj grad bygger på praksisviden. Samtidig vil et manualbaseret program kunne komme i et modsætningsforhold til forestillingen om den pædagogiske relation som et fundament i det pædagogiske arbejde. Min interesse er at se på, hvordan pædagogerne klarer dette krydsfelt, og om de kan styrkes i dette. Derfor undersøges der i dette projekt, hvordan pædagoger oplever at arbejde i de evidensbaserede programmer, og hvordan de danner mening i arbejdet med de nye metoder. Mit udgangspunkt er programmet "De utrolige år".

Resultaterne af arbejdet inddrages direkte i undervisningen på pædagoguddannelsen, i bachelorprojekter, samt i efter- og videreuddannelse via min undervisning på PD moduler.

Den pædagogiske praksis inddrages gennem interviews med pædagoger, der arbejder i programmet "De utrolige år". Projektet har som samarbejdspartnere og forskningstilknøytning pædagoger og andre fagfolk, der arbejder med "De utrolige år" i Ikast-Brande, Herning og Holstebro kommuner. Herudover er projektet tilknyttet et pædagogisk netværk i VIA mellem pædagogikundervisere, kaldet "Evidensnetværket." Dette netværk vil søge midler til en rejse til Norge næste år for at studere evidensbaseret pædagogik i Bergen. Projektet munder ud i en artikel, som søges udgivet i en antologi om udsatte børn.

4) "Små skridt til forandring."- Hvordan fritidstilbud for 10.-12. årige kan omsætte gode visioner til praksis i hverdagen, når det handler om bekæmpelse af overvægt blandt børn."

Navn og institution: konsulent, lektor, cand. scient. soc. Kirsten Ringgaard, Efter- og videreuddannelsesdivisionen, Holstebro.

Formål: Projektet er et pilotprojekt, der har til formål at undersøge og pege på muligheder og barrierer ved anvendelse af indsatsen "Små skridt" i bekæmpelsen af overvægt blandt målgruppen. Indsatsen er ret ny og kan åbne for nytænkning og nye praksisformer, da den synliggør overvægtsproblematikken som ikke blot et individuelt ansvar, men også som et fælles socialt og institutionelt anliggende.

Indsatsens hensigt er at synliggøre og ændre på barnets, familiens og institutionens forholdene sig til overvægtproblematikken og dens sårbarhedsskabende problematik for de 10-12 årige, så ansvaret for forandring delagtiggør såvel barnet, forældre, pædagoger og institution.

Tilgangen er fænomenologisk inspireret og har primært fokus på børnenes egen oplevelse af overvægt.

Projektet har fokus på, om indsatsen fører til, at børnene opnår en højere grad af trivsel, sundhed og handlekompetence, og om forældre og pædagoger anerkender og vejleder børnene i forløbet. Endelig ses et fokus på, om institutionen bidrager med en aktiv indsats i form af gode rammer, værdier og normer.

I projektet inddrages børn, pædagoger og forældre i en fritidsinstitution. Det udarbejdede materiale på baggrund af "små skridt" afprøves i selvsamme praksis. I tilknytning til projektet er der udarbejdet et undervisningsmateriale, som vil kunne anvendes i forhold til pædagog-sygepleje- og socialrådgiver studerende.

Projektet er inspireret af og bygger på flg.: 1) Indsatsen "Små Skridt" er inspireret af arbejdet på Familievægtskolen i Malmø. Forskningen ledes af den svenske børneoverlæge med. Dr. Carl-Erik Flodmark. (www.familievægtskolen). 2) I Danmark ledes forskningen og udviklingen af indsatsen "Små skridt" af ernæringskonsulent, cand. Scient. Per Brændgård (NUMO-Det nationale center mod overvægt).

5) Forsknings- og udviklingsprojektet "Potentielt udsatte børn - kvalificering af det forbyggende tværfaglige samarbejde mellem daginstitution og socialforvaltning".

Navn og institution: cand.psych.aut, adjunkt og programkoordinator for "Udsatte børn og unge", projektleder Anne Marie Villumsen, Socialrådgiveruddannelsen Århus.

Formål: Dette forsknings- og udviklingsprojekt har som mål at udvikle redskaber, der kan sikre et velfunderet teoretisk og empirisk grundlag i den pædagogiske og socialfaglige praksis, og dermed kvalificerer det tværfaglige samarbejde om en tidlig indsats i forhold til potentielt udsatte børn i alderen 3 til 6 år. Målet er opdelt i 2 delmål; 1) At udvikle et observations- og beskrivelsesredskab – et kommunikativt redskab mellem de to faggrupper, og 2) At udvikle en casebook med beskrivelser af typiske børn, deres adfærd og forløb. Disse redskaber udvikles i samarbejde med de to professioner, der skal tage dem i anvendelse, nemlig pædagoger i daginstitutionerne og socialrådgiverne, der i forvaltningsregi arbejder med børn og unge. 6 daginstitutioner og rådgivere fra 2 socialforvaltninger har deltaget i projektet.

Projektet tager udgangspunkt i, at udsathed (og derfor også potentiel udsathed) hos børn ikke er teoretisk eller forskningsmæssigt afdækket nok til at give en brugbar definition. Dette efterlader den enkelte professionelle til at vurdere udsathed ud fra egen og arbejdspladsens erfaring og private værdisæt (Niels Plough, SFI 07:25) - i stedet for en faglig funderet vurdering. Samtidig er der ikke et redskab på området, der kan hjælpe og guide pædagogen og socialrådgiveren i deres arbejde med en tidlig indsats overfor potentielt udsatte børn. Potentielt udsatte børn er i projektet set som børn, der udviser enkelte tegn på trivselsproblemer eller har visse indikatorer på belastninger i livssituationen, der kan give anledning til en spirende bekymring.

Ideen er, at den viden, der fremkommer af projektet, ikke kun skal være anvendeligt for praksis, men også må føres tilbage til uddannelserne. Her er målgruppen både efter- og videreuddannelse, men også grunduddannelserne på både det pædagogiske og socialfaglige område. Tankegangen er, at hvis vores studerende kan lære at opdage potentielt udsatte børn og samarbejde tværfagligt omkring dem, vil det styrke det forebyggelsesmæssige aspekt i både det pædagogiske og socialfaglige arbejde med potentielt udsatte børn.

Projektet er finansieret af Velfærdsministeriet med reference til Sikringsstyrelsen og Servicestyrelsen. Projektet løber fra august 2008 til marts 2010. Projektet gennemføres i samarbejde med en medarbejder ved EVU og med faglig sparring fra Professor Ole Steen Kristensen, Aarhus Universitet, Psykologisk Institut.

6) "Udvikling af en eksemplarisk partcipatorisk model for implementering af redskaber til opsporing og tidlig indsats i relation til potentielt udsatte børn i alderen 0-6 år i den kommunale praksis."

Projektansvarlig: Cand psyk.aut. Anne Marie Villumsen, Socialrådgiveruddannelsen i Århus

Det overordnede mål med projektet er at udvikle *en eksemplarisk participatorisk model for implementering af konkrete redskaber til styrkelse af den tidlige opsporing og indsats overfor potentielt udsatte børn i kommunal praksis*. Projektet vil have sin baggrund og udgangspunkt i en teoretisk og empirisk erfaringsopsamling i forhold til implementering af projekter i dansk kommunal praksis vedrørende opsporing af og tidlig indsats overfor udsatte børn. Målet er at skabe *en manual* for participatorisk implementering af konkrete redskaber i kommunal praksis.

Grundideen i dette forsknings- og udviklingsprojekt er i samarbejde med en modelkommune at udvikle en eksemplarisk participatorisk model for, hvordan man helt konkret i kommunal praksis kan gennemføre en implementering af en tidlig opsporing og indsats overfor potentielt udsatte børn i alderen 0-6 år. Med model forstås en manual for og guide til, hvordan man kan lave implementering af opsporing og tidlig indsats overfor potentielt udsatte børn, så indsatsen kommer til at fungere i den kommunale praksis. Det er et formål med projektet, at den model der udvikles, bliver eksemplarisk i den forstand, at den kan overføres til andre kommuner. Modellen skal udvikles i samarbejde med den kommunale praksis – deraf det participatoriske element - og samtidig skal den afprøves i selv samme praksis. Denne proces er i høj grad med til at validere projektets indhold og generaliserbarhed til andre kommuner. Samarbejdet mellem forskellige professioner og på tværs af afdelinger i forvaltningen vil ligeledes være et centralt fokus i projektet.

Baggrunden for projektet er tosidigt. 1) Projektet er politisk og samfundsmæssigt aktuelt med dets fokus på opsporing og tidlig indsats i forhold til udsathed hos børn. Det fremgår blandt andet af arbejdet med "Barnets reform". 2) Projektet vedrører opsamling og systematisering af den allerede eksisterende viden på området om implementering af projekter i en kommunal praksis.

De forventede resultater er flerholdige: (1) Først og fremmest udarbejdes der en erfaringsopsamling på baggrund af nationale erfaringer med implementering i kommunal praksis, når det gælder opsporing og tidlig indsats overfor potentielt udsatte børn. (2) Denne erfaringsopsamling suppleres med et litteraturstudie vedrørende effektiv participatorisk implementering i organisationer. Denne opsamling og litteraturstudiet kan anvendes både af praktikere og ledere i det kommunale felt, men også på grund- og diplomuddannelse for både leverandør og myndighedsområderne. Dette er projektets første fase. (3) Med baggrund i erfaringsopsamlingen og litteraturstudiet er målet i samarbejde med modelkommunen at udvikle *en eksemplarisk participatorisk implementeringsmodel*.

Ideen er, at den viden, der fremkommer af projektet, ikke kun skal være anvendeligt for praksis, men også må føres tilbage til uddannelserne. Her er målgruppen både efter- og videreuddannelse, men også grunduddannelserne på både det pædagogiske og socialfaglige område. Tankegangen er, at hvis vores studerende kan lære at opdage potentielt udsatte børn og samarbejde tværfagligt omkring dem, vil det styrke det forebyggelsesmæssige aspekt i både det pædagogiske og socialfaglige arbejde med potentielt udsatte børn.

Projektet gennemføres i et samarbejde med Ole Steen Kristensen, Professor MSO, Master for Social Integration, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet.

Projektet finansieres af Servicestyrelsen og gennemføres i perioden 2010-2011.

4.6. Projekt om "Fritidspædagogikkens bidrag til børns hverdagsliv – i lyset af nye skolepolitiske strømninger"

Projektet gennemføres i et samarbejde mellem Jens-Ole Jensen, Leder af Videncenter for Børn og Unges Kultur, Andreas Rasch-Christensen, Leder af Videncenter for Skole og Institutionsstudier, Steen Juul Hansen, Leder af Videncenter for Socialpædagogik og Socialt arbejde og Erik Hygum, Studierektor Pædagoguddannelsen JYDSK Århus.

Redegørelse for baggrunden for projektet:

Fritidspædagogikken undergår i disse år voldsomme forandringer. Forandringer der dels initieres udefra af politiske initiativer, dels indefra som reaktion på, at hverdagskulturen for børn og unge er under konstant udvikling. Som det fremgår af udbudsskrivelsen, så har fritidspædagogikken historisk været optaget af arbejdet med særligt udsatte børn. Desuden har fritidspædagogikken haft fokus på fritiden i modsætning til skolearbejdet. Det giver fritidspædagogikken nogle særlige kendetegn, og det pædagogiske personale nogle særlige ressourcer, som er væsentlig at fastholde, men som også udfordres af den nuværende uddannelsespolitiske kontekst. Det betyder, at fritidspædagogikkens optik og begreber må overvejes. Ikke nødvendigvis for at give dem et nyt indhold, men for at reflektere dem i forhold til en ny dagsorden og nye læringsrum.

Der har gennem de senere år været gennemført en række forsøg og undersøgelser med fokus på et tættere samarbejde mellem skolernes pædagogiske personalegrupper. Initiativerne er iværksat, fordi skoler og kommuner har ønsket at skabe større sammenhæng i børnenes hverdag. Undersøgelserne peger på en række barrierer, f.eks. at pædagoger sjældent indgår i undervisningsrelaterede opgaver, og at lærerne i mindre omfang påtager sig andre opgaver end de traditionelle lærerfaglige. Eksistensen af disse barrierer er velkendt, men der savnes viden om, hvordan de i praksis kan overkommes, så der kan blive tale om reel sammenhæng og udnyttelse af fritidspædagogikkens potentiale. Praksis domineres tilsyneladende fortsat af en traditionsbunden dualistisk tænkning, hvor følgende centrale begreber opfattes som modsætninger. Jf. tabel 1 består udfordringen i at formulere en pædagogik, der kan forene kvaliteterne fra begge sider.

Tabel 1: Modsætningen mellem Indlæringspædagogik og Fritidspædagogik

Indlæringspædagogik	Ny skole og fritids-pædagogik	Fritidspædagogik
Skole Undervisning Lærere Hårde fag Pisa-fag Formel læring Læring Be-coming		SFO Fritid Fritidspædagoger/medhjælpere Bløde værdier Frikvartersfag Uformel læring Leg Being

En række nye empirisk funderede læringsteorier og dannelsesopfattelser tager afsæt i, at det er væsentligt for skoler og institutioners samlede virksomhed og ikke mindst børnenes trivsel, at den fritidspædagogiske tilgang til pædagogisk arbejde - jf. den højre søjle i tabellen - integreres. F.eks. peger forskningsrapporten af Jan Kampmann, Jens Rasmussen m.fl. *Læring – Kultur og Subjektivitet* fra 2004 på, at læringsbegrebet ikke kun kan undersøges og understøttes i skolen. Undersøgelser må nødvendigvis inddrage fritidsliv/SFO, hverdagsliv, leg samt omfatte hele subjekter med såvel krop som psyke. Læringsforskning peger generelt på nye læringsrum, som skal undersøges, og nye pædagogiske udfordringer i forhold til at inddrage andre dele af læreprocesser end de rent kognitive. Forhold mellem formel og uformel læring er centrale forhold at undersøge og bygge bro imellem. Fritidspædagogikkens grundlæggende værdier og fagligheder skal fastholdes, men måske nytænkes i forhold til nogle andre og større læringsrum end skole på den ene side og SFO på den anden. Fritidspædagogikken skal tænkes ind i og fungere under en anderledes politisk og organisatorisk kontekst. Rent fysisk er skole og fritidshjem smeltet sammen, og det stiller nye krav til, hvordan fritidspædagogikken skal praktiseres.

Formål

Formålet med projektet er at identificere måder, hvorpå fritidspædagogikken kan udvikle sig i forhold til den nye uddannelsespolitiske dagsorden, uden at fritidspædagogikken mister sine kerneværdier og sin sociale samvittighed. Historisk har fritidspædagogikken nogle grundlæggende værdier, som er værdifulde at fastholde. De skal imidlertid bringes i spil i forhold til den nye uddannelsespolitiske dagsorden. Derfor vil vi undersøge, hvordan nogle af fritidspædagogikkens grundlæggende begreber og værdier - jf. tabel 1 - kan revurderes i forhold til nye læringsrum. Projektet skal munde ud i forslag og anbefalinger til fortsat udvikling af fritidspædagogikken.

Indhold

Vi kender til en række problemstillinger og barrierer i forhold til f.eks. inddragelse af det pædagogiske personale i skolens aktiviteter. Med udgangspunkt i denne viden - og i bestræbelsen på at bringe drøftelsen videre - vil vi udvælge tre skoler, som intentionelt og i praksis har iværksat tiltag, der kan skabe samspil mellem skolens undervisningsdel og SFO. Institutionerne udvælges i Århus Kommune der har en overordnet børnepolitik som den konkrete praksis kan spejles i. Vi har empirisk begrundede antagelser om, at det pædagogiske personales roller kan undersøges og udvikles omkring konkrete sager og i forhold til såvel uformel som formel læring. De konkrete undersøgelsesfelter vil afhænge af de udvalgte institutioners tiltag, men kan eksempelvis omfatte motorik, bevægelse og idrætsundervisning, SFO-aktiviteter som nye læringsrum samt skole-hjem-samarbejde.

Mål

At udvikle professionerne gennem anbefalinger til, hvordan pædagoger og medhjælpere i samarbejde med lærere kan udvikle børn og unges læreprocesser i en mere helhedsorienteret retning, hvor skolens pædagogiske personale i fællesskab skaber læring og trivsel for eleverne. Der er ikke tidligere søgt støtte til projektet.

Litteraturliste:

- Alvesson, Mats & Dan Karreman (2000). "Varieties of discourse. On the study of organizations through discourse analysis", *Human Relations*, Vol. 53, No. 9, pp.1125-1149.
- Berger, Peter L. og Luckmann, Thomas (1976): *Den samfundsskabte virkelighed*, Lindhardt og Ringhof.
- DiMaggio, Paul J. og Powell Walter W. (1991a): "The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields" i Powell, Walter W. and DiMaggio, Paul J. : "The New Institutionalism in Organizational Analysis", The University of Chicago Press.
- Ehrenreich, Rikke Lund & Per Westersø, Resultater og erfaringer, Projekt TripleU, 2008, Århus
- Ejrnæs, Morten (2004), *Faglighed og tværfaglighed*, Akademisk Forlag, København
- Eskelinen, Leena, Søren Peter Olesen & Dorte Caswell (2008), *Potentialer i socialt arbejde. Et konstruktivt blik på faglig praksis*, Hans Reitzels Forlag, København.
- Frascati Manual, OECD, 2003
- Giddens, Anthony (2007) *Europa i globaliseringens tidsalder*. Gyldendal. Kbh.
- Guldager, Jens (2004), *Viden og handling – overvejelser over praktikernes vidensgrundlag I Gamst (red.), På sporet af kundskabens veje i socialt arbejde*, Socialpolitisk Forlag.
- Hansen, Steen Juul (2009), *Bureaukrati, faglige metoder eller tommelfingerregler*, Politica, Institut for Statskundskab, Århus Universitet.
- Harmon, Michael M. & Richard T. Mayer (1986), *Organization Theory For Public Administration*, Boston : Little, Brown and Company.
- Järvinen, Margaretha; Jørgen Elm Larsen og Nils Mortensen (red.) (2002: "Det magt fulde møde mellem system og klient", *Magtudredningen*, Århus Universitetsforlag, Århus.
- Järvinen, Margaretha & Nana Mik- Meyer (red.) (2003), *At skabe en klient*, Hans Reitzels Forlag, København
- Jensen, Per H.(red.)(2007) *Velfærd – dimensioner og betydninger*. Frydenlund. Kbh.
- Kampmann, Jan & Jens Rasmussen m.fl. (2004) *Læring – Kultur og Subjektivitet*
- Krogstrup, Hanne Kathrine og Peter Dahler-Larsen, *Nye veje i evalueringen*, Århus Systeme.
- Lipsky, Michael (1980), "Street Level Bureaucracy", Russell Sage Foundation, New York.
- Meyer, John W and Rowan, Brian (1991): "Institutionalised Organisations: Formal Structure as Myth and Ceremony" i Powel and DiMaggio: *The New Institutionalism in Organizational Analysis*, The University of Chicago Press.
- Scott, Richard W. (2001): *Institutions and Organizations*, SAGE.
- Udviklingsdivisionen. VIAUC. Gjallerhorn. 2009:10 "Tema: Velfærdsstaten i forandring"
- Winther, Søren C. & Vibeke Lehmann Nielsen (2008): "Implementering af politik", *Academica*, Århus